

Nr 145

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen m. m.; given Stockholms slott den 6 oktober 1967.

Kungl. Maj:t vill, under återopande av bilagda i statsrådet förda protokoll över justitieärenden, härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen,
- 2) lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i vallagstiftningen i syfte att bereda utlandssvenskar möjlighet att delta i andrakammarval och folkomröstningar i Sverige.

Enligt förslaget skall svensk medborgare, som flyttat utomlands och upphört att vara mantalsskriven i Sverige, efter ansökan upptas i röstlängd och därmed få möjlighet att delta i val, om han uppfyller de villkor som riksdagsordningen föreskriver för rösträtt och har varit kyrkobokförd i Sverige någon gång under de fem kalenderåren närmast före det år då röstlängden upprättas. Sitt svenska medborgarskap skall sökanden styrka genom intyg om innehav av giltigt svenskt pass.

Utlandssvenskarna skall enligt förslaget tas upp i särskilda röstlängder som upprättas av centrala folkbokförings- och uppbördsnämnden. Det skall finnas en särskild röstlängd för varje valkrets, och utlandssvensken skall

i det enskilda fallet tas upp i röstlängden för den valkrets där han senast har varit kyrkobokförd.

Särskild röstlängd skall upprättas varje år före den 30 juni. Ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd skall vara centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden till handa senast den 30 april samma år som röstlängden upprättas. I fråga om granskning av särskild röstlängd och anmärkningar mot röstlängden skall gälla bestämmelser likartade dem som finns för de vanliga röstlängderna för personer som är mantalsskrivna i Sverige. Vissa av de funktioner som valnämnden har beträffande de vanliga röstlängderna skall dock i stället fyllas av länsstyrelsen.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 1968. Utlands-svenskar skall alltså kunna delta redan i 1968 års andrakammarval.

Förslag
till
Lag
angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val
till riksdagen

Härigenom förordnas i fråga om lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen¹, *dels* att 1, 12—14, 28, 30, 37—40, 51, 52, 55, 55 a, 56, 57, 61—63, 65, 70, 72, 73, 75, 77, 95 och 96 §§ samt rubriken närmast före 37 § skall er- hålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, *dels* att 53 och 53 a §§ skall er- hålla beteckningarna 52 a respektive 53 §, *dels* att omedelbart efter den nya 53 § skall införas en ny rubrik och tio nya paragrafer, 53 a—53 j §§, av den lydelse som nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

För valen — — — — — valkretsar nämligen:

1. Stockholms stad — — — — — Hallands län.

7. Kalmar läns norra och södra landstingsområden samt Gotlands län. 7. Kalmar läns norra och södra landstingskommuner samt Gotlands län.

8. Blekinge län — — — — — Norrbottens län.

12 §.

1. Utgör landstingsområde egen valkrets, förrättas val till första kammaren, som grundar sig å stadgan- dena i § 7 mom. 2 riksdagsordning- en, av landstinget vid lagtima möte; skall val äga rum på grund av före- skrifterna i § 7 mom. 3 eller 4 riks- dagsordningen, sammanträder lands- tinget till urtima möte.

2. Omfattar valkrets ett lands- tingsområde jämte en eller flera städer, som ej deltaga i landsting, bestämmer Konungens befallnings- havande tid och ställe för valet. Val, som grundar sig å stadgandena i 7 § 2 mom. riksdagsordningen,

1. Utgör landstingskommun egen valkrets, förrättas val till första kammaren, som grundar sig å stad- gandena i § 7 mom. 2 riksdagsord- ningen, av landstinget vid lagtima möte; skall val äga rum på grund av föreskrifterna i § 7 mom. 3 eller 4 riksdagsordningen, sammanträder landstinget till urtima möte.

2. Omfattar valkrets en landstings- kommun jämte en eller flera stä- der, som ej deltaga i landsting, be- stämmer Konungens befallningsha- vande tid och ställe för valet. Val, som grundar sig å stadgandena i 7 § 2 mom. riksdagsordningen, skall

¹ Senaste lydelse se beträffande 1, 39, 40, 55 a och 57 §§ 1963:127, 12 och 13 §§ 1965:53, 14 § 1937:181, 28 § 1933:53, 30 § 1944:84, 37 § 1946:498, 38 § 1965:603, 51—53 och 53 a §§ 1966:153, 55, 56, 65, 70, 72, 73, 75 och 77 §§ 1962:71, 61 § 1944:84, 62, 63 och 96 §§ 1965:608 samt 95 § 1964:128.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

28 §.

Finnes vid — — — — — platsens besättande.
 Omfattar valkretsen *landstingsområden*, tillhörande olika län, skall Konungens befallningshavande, som förrättar röstsammanräkningen, hos Konungen anmäla behovet av nytt val för platsens besättande.

Omfattar valkretsen *landstingskommuner*, tillhörande olika län, skall Konungens befallningshavande, som förrättar röstsammanräkningen, hos Konungen anmäla behovet av nytt val för platsens besättande.

30 §.

För valen — — — — — valkretsar, nämligen:
 Stockholms stad;
 Göteborgs stad;
 Göteborgs och Bohus läns *landstingsområde*;
 Malmö, Hälsingborgs, — — — — — övriga län.

Stockholms stad;
 Stockholms läns *landstingskommun*;
 Göteborgs stad;
 Göteborgs och Bohus läns *landstingskommun*;
 övriga län.

Om röstlängd

Om allmän röstlängd

37 §.

För varje valdistrikt skall röstlängd upprättas av lokal skattemyndighet.

För personer som äro mantalskrivna i riket upprättas årligen för varje valdistrikt allmän röstlängd.

Allmän röstlängd upprättas av lokal skattemyndighet.

38 §.

Röstlängd upprättas före den 30 juni *varje år* och skall efter mantalslängden för *samma år* upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tjugo år. Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av tjugo år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Allmän röstlängd upprättas före den 30 juni och skall efter mantalslängden för *året* upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tjugo år. Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av tjugo år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Närmare föreskrifter — — — — — av Konungen.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

39 §.

Senast den 30 juni skall röstlängd vara avsänd eller avlämnad till ordföranden i valnämnden.

Envar, som — — — — — avskrift därav.

Senast den 30 juni skall *allmän* röstlängd vara avsänd eller avlämnad till ordföranden i valnämnden.

40 §.

Från och — — — — — för granskning.

Där å — — — — — valdistriktets område.

Det åligger Konungens befallningshavande att senast den 30 juni kungöra, på sätt i 41 § sägs, tid och ställe för framläggandet av röstlängd. Å valnämndens ordförande ankommer att ofördröjligen till envar i röstlängden upptagen person, som däri icke antecknats såsom röstberättigad, härom med allmänna posten sända underrättelse med angivande av den eller de omständigheter, på grund varav han från rösträtt uteslutits. Till dem, vilka sakna stadigt hemvist, vare dock ej nödigt att sända underrättelse.

I kungörelse samt underrättelse, varom i denna paragraf förmäles, skall jämväl angivas tiden, inom vilken anmärkning mot röstlängd för att upptagas till prövning bör, jämlikt 42 § här nedan, vara till valnämndens ordförande inlämnad, samt tid och ställe för prövning enligt 45 § av sålunda gjorda anmärkningar.

Det åligger Konungens befallningshavande att senast den 30 juni kungöra, på sätt i 41 § sägs, tid och ställe för framläggandet av *allmän* röstlängd. Å valnämndens ordförande ankommer att ofördröjligen till envar i röstlängden upptagen person, som däri icke antecknats såsom röstberättigad, härom med allmänna posten sända underrättelse med angivande av den eller de omständigheter, på grund varav han från rösträtt uteslutits. Till dem, vilka sakna stadigt hemvist, vare dock ej nödigt att sända underrättelse.

I kungörelse samt underrättelse, varom i denna paragraf förmäles, skall jämväl angivas tiden, inom vilken anmärkning mot *allmän* röstlängd för att upptagas till prövning bör, jämlikt 42 § här nedan, vara till valnämndens ordförande inlämnad, samt tid och ställe för prövning enligt 45 § av sålunda gjorda anmärkningar.

51 §.

Ej må vid klagan över beslut i fråga om anmärkning mot röstlängd andra bevis gälla än de, som hos valnämnden varit i laga ordning företedda.

Ej må vid klagan över beslut i fråga om anmärkning mot *allmän* röstlängd andra bevis gälla än de, som hos valnämnden varit i laga ordning företedda.

52 §.

Har emot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit eller har i anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, i längden gjorts, län-

Har emot *allmän* röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit eller har i anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, i

(Nuvarande lydelse)

de röstlängden, om annat ej följer av 53 § eller 53 a §, till ovillkorlig efterrättelse vid riksdagsmannaval, som därefter hålles, intill dess ny röstlängd på föreskrivet sätt kommit till stånd.

(Föreslagen lydelse)

längden gjorts, lände röstlängden, om annat ej följer av 52 a § eller 53 §, till ovillkorlig efterrättelse vid riksdagsmannaval, som därefter hålles, intill dess ny röstlängd på föreskrivet sätt kommit till stånd.

Om särskild röstlängd*53 a §.*

För personer som ej äro mantalskrivna i riket upprättas årligen för varje valkrets särskild röstlängd.

Särskild röstlängd upprättas av central myndighet som Konungen bestämmer. Anmärkingar mot sådan röstlängd prövas för varje valkrets av Konungens befallningshåvande.

53 b §.

I särskild röstlängd upptages, efter ansökan, den som

1) den 30 april det år då röstlängden upprättas uppfyller de villkor som enligt lag gälla för rösträtt och

2) ej är mantalsskriven i riket men varit kyrkobokförd här någon gång under de fem kalenderår som närmast föregått det år då röstlängden upprättas.

Den som fyller tjugo år det år då röstlängden upprättas upptages i denna, om hinder ej föreligger i övrigt. Därvid anmärkes dock att han blir röstberättigad först nästa kalenderår.

Framgår i anmärkningsärende att någon upphört att vara röstberättigad på grund av omständighet som inträffat efter den 30 april, skall han ej vara upptagen i särskild röstlängd.

53 c §.

Ansökan att bliva upptagen i särskild röstlängd göres skriftligen senast den 30 april hos den myndighet som upprättar röstlängden.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Vid ansökan skall fogas intyg som visar att sökanden har giltigt svenskt pass och enligt passet är svensk medborgare. Intyget skall vara utfärdat av svensk beskickning eller annan svensk utlandsmyndighet som Konungen bestämt eller av svensk polismyndighet samma år som röstlängden upprättas.

Inkommer ansökan för sent, upptages den ej till prövning. Detsamma gäller, om ansökningen ej är åtföljd av föreskrivet intyg om innehav av svenskt pass.

53 d §.

Beslut över ansökan att bliva upptagen i särskild röstlängd meddelas så snart det kan ske.

Den som skall upptagas i särskild röstlängd antecknas i röstlängden för den valkrets inom vilken han senast varit kyrkobokförd.

Särskild röstlängd skall vara upprättad före den 30 juni. Så snart röstlängden är färdig, sändes den till Konungens befallningshavande. Hos denne skall röstlängden vara framlagd för granskning från och med den 6 till och med den 12 juli.

53 e §.

Den som vill att ändring skall göras i särskild röstlängd äger skriftligen framställa anmärkning mot röstlängden hos Konungens befallningshavande senast den 18 juli.

Inkommer anmärkning för sent, upptages den ej till prövning.

53 f §.

Anmärkning mot särskild röstlängd prövas vid offentligt sammanträde den 5 augusti eller, om denna dag är en lördag eller söndag, närmast följande måndag. Sammanträdet äger rum klockan sju eftermiddagen.

Vid sammanträdet eller senast dagen efter sammanträdet slut avkun-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

nar Konungens befallningshavande beslut över varje särskild anmärkning. Beslutet antecknas på anmärkningsskriften med kort angivande av skälen.

Röstlängden rättas och underskrives av Konungens befallningshavande. Har anmärkning ej framställts mot röstlängden inom föreskriven tid, skall röstlängden förseas med intyg härom.

53 g §.

Mot beslut av Konungens befallningshavande över anmärkning mot särskild röstlängd får talan föras endast i samband med besvär över valförrättning vid vilken beslutet länt till efterrättelse. I sådant mål får ej återopas bevis som ej företetts hos Konungens befallningshavande.

Har i mål som avses i första stycket röstlängden förklarats felaktig i någon del, rättar Konungens befallningshavande röstlängden i enlighet med förklaringen.

53 h §.

Särskild röstlängd länder till efterrättelse så snart den underskrivits av Konungens befallningshavande och gäller, om annat ej följer av 53 g § andra stycket, till dess ny röstlängd kommit till stånd.

När val äger rum, skall särskild röstlängd vara tillgänglig i vallokalen för det valdistrikt som Konungens befallningshavande bestämmer. Dennes beslut i frågan meddelas vid sammanträde som avses i 53 f § första stycket och antecknas på den särskilda röstlängden.

53 i §.

Granskning av röstlängd enligt 53 d § tredje stycket kungöres av Konungens befallningshavande senast den 30 juni. Sådan kungörelse skall innehålla upplysning, förutom om var och när röstlängden kommer att vara framlagd för gransk-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ning, om tiden och sättet för framställande av anmärkning mot längden och om tiden och platsen för prövning av anmärkningar mot denna. Kungörelsen skall anslås på kommunernas anslagstavlor i valkretsen och införas i en eller flera ortstidningar inom valkretsen.

Upptages sökande ej i särskild röstlängd, skall han genast underrättas om beslutet och om skälen för detta. Därvid skall han även få upplysning om vad han skall iakttaga om han vill framställa anmärkning mot röstlängden och om tiden och platsen för prövning av anmärkningar mot röstlängden.

Har anmärkning framställts i rätt tid mot att någon upptagits i särskild röstlängd, skall denne genast underrättas om innehållet i anmärkningen och om tiden och platsen för prövning av anmärkningar mot röstlängden.

53 j §.

Ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd, intyg om innehav av svenskt pass samt underrättelse enligt 53 i § andra eller tredje stycket böra avfattas enligt formulär som fastställas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Blanketter till ansökan och intyg skola finnas tillgängliga hos den myndighet som upprättar särskild röstlängd samt hos svensk beskickning och annan svensk utlandsmyndighet som Konungen bestämmer.

Ytterligare föreskrifter för tillämpningen av bestämmelserna om särskild röstlängd meddelas av Konungen.

55 §.

1. Val i — — — — — Konungen bestämmer.

Om valdag, som bestäms av Konungen, skall *generalpoststyrelsen* underrättas.

2. Annat val till andra kammaren

Om valdag, som bestäms av Konungen, skall *postverket* underrättas.

2. Annat val till andra kammaren

(Nuvarande lydelse)

än i 1 mom. sägs förrättas å sön- eller helgdag, som Konungens befallningshavande sist fyrtionde dagen förut låter kungöra i ortstidningar; och skall *generalpoststyrelsen* underrättas om valdagen.

(Föreslagen lydelse)

än i 1 mom. sägs förrättas å sön- eller helgdag, som Konungens befallningshavande sist fyrtionde dagen förut låter kungöra i ortstidningar; och skall *postverket* underrättas om valdagen.

55 a §.

Då val i hela riket till andra kammaren skall förrättas, skall, i den mån icke Konungen annorledes förordnar, för envar *i röstlängden som röstberättigad vid valet upptagen person genom valnämndens försorg* upprättas röstkort, utvisande den röstberättigades namn, yrke eller titel, det valdistrikt den röstberättigade *tillhör*, dagen för valet samt den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkning för den valkrets den röstberättigade tillhör.

Då val i hela riket till andra kammaren skall förrättas, skall, i den mån icke Konungen annorledes förordnar, för envar *som enligt röstlängd är röstberättigad vid valet* upprättas röstkort, utvisande den röstberättigades namn, yrke eller titel, det valdistrikt *där* den röstberättigade *äger anmäla sig till röstning*, dagen för valet samt den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkning för den valkrets den röstberättigade tillhör. *Röstkort upprättas för den som är upptagen i allmän röstlängd av valnämnden och för den som är upptagen i särskild röstlängd av Konungens befallningshavande.*

Röstkorten skola — — — — — de röstberättigade.

Då annat — — — — — erhålla röstkort.

Framställning om erhållande av röstkort skall göras skriftligen eller muntligen *till valnämnden*. Vid framställningen skall uppgivas den röstberättigades fullständiga namn och födelsetid samt hemvist i den ort, där han är uppförd i röstlängd. Där så begäres skall röstkortet med posten tillställas den röstberättigade. Möter för upprättande av röstkort hinder, som icke omedelbart kan delgivas sökanden, skall meddelande med angivande av hindrets art ofördröjligen översändas till honom.

Framställning om erhållande av röstkort skall göras skriftligen eller muntligen *hos den myndighet som enligt första stycket har att upprätta kortet*. Vid framställningen skall uppgivas den röstberättigades fullständiga namn och födelsetid samt hemvist i den ort, där han är uppförd i *allmän röstlängd, eller, om han är upptagen i särskild röstlängd, den ort i riket där han senast var kyrkobokförd*. Där så begäres skall röstkortet med posten tillställas den röstberättigade. Möter för upprättande av röstkort hinder, som icke omedelbart kan delgivas sökanden, skall meddelande med angivande av hindrets art ofördröjligen översändas till honom.

Röstkort må ej utlämnas före det röstlängden blivit, på sätt i 45 § sista stycket sägs, underskriven *eller för-*

Röstkort må ej utlämnas före det röstlängden blivit, på sätt i 45 § sista stycket *eller 53 f § sista stycket* sägs,

(Nuvarande lydelse)

sedd med intyg, att anmärkning mot densamma ej inom behörig tid framställt, ej heller senare än dagen före valdagen. Röstkort som utfärdats för visst val må användas vid val, som hålles därefter, såframt röstlängden alltjämt länder till efterrättelse.

Närmare föreskrifter — — — — — av Konungen.

56 §.

1. Då val — — — — — valbara personer.

2. Anmälan skall göras skriftligen genom partiets i registerutdraget angivna ombud eller genom någon av honom därtill förordnad person samt hava inkommit sist å trettiosjunde dagen före valdagen. Vid anmälan skola fogas intyg, utvisande att envar av de anmälda kandidaterna är *i röstlängd för valdistrikt inom valkretsen uppförd såsom röstberättigad* och senast valdagen uppnått tjugotre års ålder, ävensom intyg av varje kandidat, att han lämnat partiet tillstånd att anmäla honom.

Giver anmälan — — — — — anmälan skett.

Senast å — — — — — intyg ingivas.

3. Två eller — — — — — för valet.

Anmälan av — — — — — tredje stycket.

4. Sedan den — — — — — anses obefintligt.

Över godkända — — — — — av Konungen.

Över Konungens — — — — — över valet.

5. Därefter utfärdar — — — — — i ortstidningar.

I kungörelsen — — — — — varje valdistrikt;

d) den i 4 mom. omförmälda lista;

e) erinran om rätt för väljare att i vissa fall utöva rösträtt inom riket å postanstalt samt utom riket å svensk *beskickning eller svenskt konsulat*; samt

f) då val i hela riket till andra kammaren skola förättas, erinran om rätt för väljare att i vissa fall utöva rösträtt å svenskt fartyg utom riket.

(Föreslagen lydelse)

underskriven av valnämnden eller Konungens befallningshavande, ej heller senare än dagen före valdagen. Röstkort som utfärdats för visst val må användas vid val, som hålles därefter, såframt röstlängden alltjämt länder till efterrättelse.

2. Anmälan skall göras skriftligen genom partiets i registerutdraget angivna ombud eller genom någon av honom därtill förordnad person samt hava inkommit sist å trettiosjunde dagen före valdagen. Vid anmälan skola fogas intyg, utvisande att envar av de anmälda kandidaterna *enligt röstlängd är röstberättigad i valkretsen* och senast valdagen uppnått tjugotre års ålder, ävensom intyg av varje kandidat, att han lämnat partiet tillstånd att anmäla honom.

d) *uppgift om det valdistrikt där den som är upptagen i särskild röstlängd för valkretsen äger anmäla sig till röstning*;

e) den i 4 mom. omförmälda lista;

f) erinran om rätt för väljare att i vissa fall utöva rösträtt inom riket å postanstalt samt utom riket *hos svensk utlandsmyndighet*; samt

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

g) då val i hela riket till andra kammaren skola förrättas, erinran om rätt för väljare att i vissa fall utöva rösträtt å svenskt fartyg utom riket.

57 §.

1. Val förrättas ————— 91 § sägs.

Om rätt för väljare att i vissa fall avlämna valsedel inom riket å postanstalt samt utom riket å svensk beskickning, svenskt konsulat eller svenskt fartyg stadgas i 70—75 §§.

Om rätt för väljare att i vissa fall avlämna valsedel inom riket å postanstalt samt utom riket hos svensk utlandsmyndighet eller å svenskt fartyg stadgas i 70—75 §§.

2. Valet äger ————— inom vallokalen.

Det åligger ————— avbryta förrättningen.

I vallokal ————— omförmälda lista.

61 §.

Envar som ————— till ordföranden.

Väljaren skall, då han överlämnar valkuvertet, för valförrättaren uppgiva sitt fullständiga namn och sitt hemvist inom valdistriktet. Sedan ordföranden förvissat sig om att väljaren är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad och tillsett, att kuvertet är tillslutet och utan annat märke än i 96 § föreskriven ändamålsbeteckning, nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid väljarens namn göres anteckning, att rösträtten utövats. Valkuvert, som ej är tillslutet eller som är märkt med annat kännetecken än föreskriven ändamålsbeteckning, skall ej mottagas.

Väljaren skall, då han överlämnar valkuvertet, för valförrättaren uppgiva sitt fullständiga namn och sitt hemvist inom valdistriktet eller, om han är upptagen i särskild röstlängd, den ort i riket där han senast var kyrkobokförd. Sedan ordföranden förvissat sig om att väljaren är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad och tillsett, att kuvertet är tillslutet och utan annat märke än i 96 § föreskriven ändamålsbeteckning, nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid väljarens namn göres anteckning, att rösträtten utövats. Valkuvert, som ej är tillslutet eller som är märkt med annat kännetecken än föreskriven ändamålsbeteckning, skall ej mottagas.

Väljare, som ————— därtill utser.

62 §.

Äkta make ————— före valet.

För valsedelsförsändelse ————— kuvert brukas.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. Därefter skall

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. Därefter

(Nuvarande lydelse)

väljaren på ytterkuvertet teckna förklaring på heder och samvete att vid valsedelsförsändelsens anordnande tillgått på detta sätt. Vid namnunderskriften tecknas uppgift på det valdistrikt *väljaren vid tiden för valet tillhör* och hans hemvist inom valdistriktet.

Vittnet intygar ————— aderton år.

(Föreslagen lydelse)

skall väljaren på ytterkuvertet teckna förklaring på heder och samvete att vid valsedelsförsändelsens anordnande tillgått på detta sätt. Vid namnunderskriften tecknas uppgift på det valdistrikt, *där väljaren äger anmäla sig till röstning*, och hans hemvist inom valdistriktet *eller, om han är upptagen i särskild röstlängd, den ort i riket där han senast var kyrkobokförd.*

63 §.

Väljare, som ————— före valet.

För valsedelsförsändelse ————— kuvert brukas.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av den som skall ingiva valsedeln och ett vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. Därefter skall väljaren på ytterkuvertet teckna förklaring på heder och samvete att han till följd av sjukdom, lyte, vanförhet eller hög ålder är oförmögen att inställa sig vid valförrättningen för sitt valdistrikt samt att vid valsedelsförsändelsens anordnande tillgått på nu angivet sätt. Vid namnunderskriften tecknas uppgift på det valdistrikt *väljaren vid tiden för valet tillhör* och hans hemvist inom valdistriktet.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av den som skall ingiva valsedeln och ett vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. Därefter skall väljaren på ytterkuvertet teckna förklaring på heder och samvete att han till följd av sjukdom, lyte, vanförhet eller hög ålder är oförmögen att inställa sig vid valförrättningen för sitt valdistrikt samt att vid valsedelsförsändelsens anordnande tillgått på nu angivet sätt. Vid namnunderskriften tecknas uppgift på det valdistrikt, *där väljaren äger anmäla sig till röstning*, och hans hemvist inom valdistriktet *eller, om han är upptagen i särskild röstlängd, den ort i riket där han senast var kyrkobokförd.*

Både den ————— aderton år.

65 §.

Ej må någon i annan ordning än nu är sagd utöva sin rösträtt; dock skall om rätt att i vissa fall avlämna valsedel inom riket å postanstalt samt utom riket å svensk *beskickning, svenskt konsulat* eller svenskt fartyg gälla vad i 70—75 §§ stadgas.

Ej må någon i annan ordning än nu är sagd utöva sin rösträtt; dock skall om rätt att i vissa fall avlämna valsedel inom riket å postanstalt samt utom riket *hos svensk utlandsmyndighet* eller å svenskt fartyg gälla vad i 70—75 § stadgas.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

70 §.

1. Är någon — — — — — röstlängden uppförd.

2. Kan med skäl antagas, att röstberättigad kommer att å valdagen vistas utom riket eller att röstberättigad, vilken utövar militärtjänst eller tillhör besättningen eller annan personal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket, till följd av tjänstens utövning icke kan utöva sin rösträtt å valdagen, må sådan röstberättigad före valdagen avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets där han är i röstlängd upptagen, å postanstalt inom riket.

3. Vistas röstberättigad utom riket och kan med skäl antagas, att han till följd härav eller till följd av tjänsteutövning som i 2 mom. sägs icke kan utöva sin rösträtt å valdagen inom riket, äger han avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets där han är i röstlängd upptagen, å svensk beskickning eller *svenskt konsulat*, som Konungen bestämmer. Tillhör i fall som nu sagts den röstberättigade besättningen eller annan personal å fartyg, där röstmottagning enligt vad nedan är stadgat skall anordnas, eller är han passagerare å dylikt fartyg, må han ock avlämna sådan valsedel å fartyget.

Förekommer, då — — — — — skall ske.

72 §.

Röstmottagare är inom riket den postfunktionär, som enligt av *generalpoststyrelsen* meddelade föreskrifter därtill utses, samt utom riket *beskickningens eller konsulatets* chef eller fartygets befälhavare eller den någon av dem i sitt ställe sätter.

Röstmottagning skall äga rum från och med trettonde dagen före valdagen till och med valdagen,

2. Kan med skäl antagas, att röstberättigad kommer att å valdagen vistas utom riket eller att röstberättigad, vilken utövar militärtjänst eller fullgör vapenfri tjänst i stället för värnpliktstjänstgöring eller tillhör besättning eller annan personal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket, till följd av tjänstens utövning icke kan utöva sin rösträtt å valdagen, må sådan röstberättigad före valdagen avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets där han är i röstlängd upptagen, å postanstalt inom riket.

3. Vistas röstberättigad utom riket och kan med skäl antagas, att han till följd härav eller till följd av tjänsteutövning som i 2 mom. sägs icke kan utöva sin rösträtt å valdagen inom riket, äger han avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets där han är i röstlängd upptagen, hos svensk beskickning eller *annan svensk utlandsmyndighet*, som Konungen bestämmer. Tillhör i fall som nu sagts den röstberättigade besättningen eller annan personal å fartyg, där röstmottagning enligt vad nedan är stadgat skall anordnas, eller är han passagerare å dylikt fartyg, må han ock avlämna sådan valsedel å fartyget.

Röstmottagare är inom riket den postfunktionär, som enligt av *postverket* meddelade föreskrifter därtill utses, samt utom riket *utlandsmyndighetens* chef eller fartygets befälhavare eller den någon av dem i sitt ställe sätter.

Röstmottagning skall äga rum från och med trettonde dagen före valdagen till och med valdagen,

(Nuvarande lydelse)

utom riket dock ej längre än till dess avgivna valsedlar, enligt vad i 75 § sägs, skola insändas till *överståthållarämbetet* eller *översändas till beskickning eller konsulat* för vidarebefordran till *ämbetet*.

Röstmottagning å — — — — — en timme.

De väljare, — — — — — sina valsedlar.

Ej må — — — — — väljande tillåtas.

Å postanstalt — — — — — denna lag.

Där röstmottagning skall äga rum *å beskickning eller konsulat*, skall chefen för *beskickningen eller konsulatet* utfärda kungörelse angående dagar och tider samt ställe för röstmottagningen. Kungörelsen skall genom anslag samt, där så ske kan, även på annat lämpligt sätt bringas till kännedom.

Där röstmottagning — — — ombordvarandes kännedom.

73 §.

Vid röstningen — — — — — i 96 §.

Väljaren skall med ledning av röstkortet ifylla ytterkuvertet. Väljare, som enligt 71 § avlämnar valsedel utan att innehava röstkort, skall på lämplig plats å ytterkuvertet teckna uppgift om fullständig namn, yrke eller titel, födelsetid, födelsenummer, om detta är för honom känt, mantalsskrivningsort samt bostads- och postadress.

utom riket dock ej längre än till dess avgivna valsedlar, enligt vad i 75 § sägs, skola insändas till *Konungens befallningshavande i Stockholms län* eller översändas till *svensk utlandsmyndighet* för vidarebefordran till *Konungens befallningshavande i Stockholms län*.

Där röstmottagning skall äga rum *hos utlandsmyndighet*, skall chefen för *utlandsmyndigheten* utfärda kungörelse angående dagar och tider samt ställe för röstmottagningen. Kungörelsen skall genom anslag samt, där så ske kan, även på annat lämpligt sätt bringas till kännedom.

Väljaren skall med ledning av röstkortet ifylla ytterkuvertet. Väljare, som enligt 71 § avlämnar valsedel utan att innehava röstkort, skall på lämplig plats å ytterkuvertet teckna uppgift om fullständig namn, yrke eller titel, födelsetid, födelsenummer, om detta är för honom känt, mantalsskrivningsort samt bostads- och postadress. *Är väljaren upptagen i särskild röstlängd, skall han i stället för mantalsskrivningsort uppgiva senaste kyrkobokföringsort här i riket.*

Väljaren skall — — — — — sådan röstning.

Finnes ytterkuvertet — — — — — ett valkuvert.

Väljaren skall — — — — — till röstmottagaren.

Är valkuvertet — — — — — för avlämnandet.

I sammanhang — — — — — fastställt formulär.

Därefter tillsluter röstmottagaren ytterkuvertet.

75 §.

Röstmottagare inom — — — verkställa röstsammanräkningen.

Röstmottagare utom riket skall översända nämnda ytterkuvert till *överståthållarämbetet*; dock må röst-

Röstmottagare utom riket skall översända nämnda ytterkuvert till *Konungens befallningshavande i*

(Nuvarande lydelse)

mottagare å fartyg i stället översända kuverten till svensk beskickning eller *svenskt konsulat* för vidarebefordran till *överståthållarämbetet*. Ytterkuverten skola vara inlagda i omslag, och skall, där ytterkuverten sändas med post, försändelsen anordnas som värdepост. Översändandet skall ske i så god tid, att kuverten kunna beräknas vara *överståthållarämbetet* till handa sist å fjärde dagen efter valdagen.

Ytterkuvert, som från röstmottagare utom riket inkommit till *överståthållarämbetet*, skall införas i särskild förteckning samt, där väljaren tillhör valkrets, för vilken *överståthållarämbetet* ej har att verkställa röstsammanräkning, snarast möjligt med posten vidarebefordras till den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkningen.

Ytterkuvert, som — — — — — under lås.

(Föreslagen lydelse)

Stockholms län; dock må röstmottagare å fartyg i stället översända kuverten till svensk beskickning eller *annan svensk utlandsmyndighet, som Konungen bestämmer*, för vidarebefordran till *Konungens befallningshavande i Stockholms län*. Ytterkuverten skola vara inlagda i omslag och skall, där ytterkuverten sändas med post, försändelsen anordnas som värdepост. Översändandet skall ske i så god tid, att kuverten kunna beräknas vara *Konungens befallningshavande i Stockholms län* till handa sist å fjärde dagen efter valdagen.

Ytterkuvert, som från röstmottagare utom riket inkommit till *Konungens befallningshavande i Stockholms län*, skall införas i särskild förteckning samt, där väljaren tillhör valkrets, för vilken *annan än Konungens befallningshavande i Stockholms län* har att verkställa röstsammanräkning, snarast möjligt med posten vidarebefordras till den Konungens befallningshavande, som skall verkställa röstsammanräkningen.

77 §.

1. Å utsatt — — — — — öppna dörrar.

2. Hava ytterkuvert — — — — — förda protokollet.

Inkomma ytterkuvert — — — — — på valet.

3. Därefter granskas ytterkuverten och därå tecknade uppgifter. Förekommer skälig anledning antaga, att ytterkuvert blivit efter tillslutandet öppnat, eller finnas flera ytterkuvert härröra från samma väljare, lämnas dessa ytterkuvert orubbade, och däri inneslutna valsedlar inverka ej på valet. Lag samma vare, dels då väljaren icke är upptagen såsom röstberättigad i det valdistrikt, som angivits på ytterkuvertet, eller, om väljaren jämlikt 71 § avlämnat valsedel utan att innehava röstkort, i valdistrikt å den mantalsskriv-

3. Därefter granskas ytterkuverten och därpå tecknade uppgifter. Förekommer skälig anledning antaga, att ytterkuvertet blivit efter tillslutandet öppnat, eller finnas flera ytterkuvert härröra från samma väljare, lämnas dessa ytterkuvert orubbade, och däri inneslutna valsedlar inverka ej på valet. Lag samma vare, dels då väljaren icke är upptagen såsom röstberättigad i *allmän röstlängd* för det valdistrikt som angivits på ytterkuvertet, eller, om väljaren jämlikt 71 § avlämnat valsedel utan att innehava röstkort,

(Nuvarande lydelse)

ningsort, som angivits å ytterkuvertet, dels ock då väljaren utövat sin rösträtt vid valförrättningen.

(Föreslagen lydelse)

i *allmän röstlängd* för valdistrikt å den mantalsskrivningsort som angivits på ytterkuvertet, *eller, om väljaren enligt anteckning på ytterkuvertet är upptagen i särskild röstlängd, i den särskilda röstlängden för valkretsen*, dels ock då väljaren utövat sin rösträtt vid valförrättningen.

Övriga ytterkuvert ————— såsom ogillt.

4. Valprotokollen uppläsas, ————— omslagen brytas.

95 §.

Valnämnden åligger ————— ordentligen verkställas.

Kostnaden för de anordningar, som avses i 60 § och 60 a §, och för kungörande, som åligger valnämndens ordförande, samt för blanketter till röstkort skall gäldas av kommunerna, vilka jämväl hava att tillhandahålla lämpliga vallokaler.

Kostnaden för de anordningar, som avses i 60 § och 60 a §, och för kungörande, som åligger valnämndens ordförande, samt för blanketter till röstkort, *som upprättas av valnämnderna*, skall gäldas av kommunerna, vilka jämväl hava att tillhandahålla lämpliga vallokaler.

Röstmottagare å ————— uppdragets fullgörande.

96 §.

Kuvert, varom ————— politiskt parti.

I 62 och 63 §§ omnämnda kuvert och ytterkuvert som avses i 73 § skola i god tid före valet finnas tillgängliga hos valnämnden ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka valnämnden uppdrager att i sådant hänsenende tillhandagå väljarna. Nyssnämnda ytterkuvert skola inom samma tid härjämte finnas tillgängliga å postanstalt samt å svensk beskickning, *svenskt konsulat* eller svenskt fartyg, där röstmottagning äger rum.

I 62 och 63 §§ omnämnda kuvert och ytterkuvert som avses i 73 § skola i god tid före valet finnas tillgängliga hos valnämnden ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka valnämnden uppdrager att i sådant hänsenende tillhandagå väljarna. Nyssnämnda ytterkuvert skola inom samma tid härjämte finnas tillgängliga å postanstalt samt *hos svensk beskickning eller annan svensk utlandsmyndighet, som Konungen bestämmer*, eller å svenskt fartyg, där röstmottagning äger rum.

Det åligger ————— 73 §§ sägs.

Blanketter till ————— tillhandahållas valnämnden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1968.

Förslag

till

Lag**om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)**

Härigenom förordnas, att 9 och 10 a §§, 11 § 2 mom., 20 § 1 mom., 31 §, 35 § 2 och 3 mom. samt 37, 40, 41 och 60 §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

9 §.

Senast den ----- valnämndens ordförande.

Envar äger ----- avskrift därav.

Vad i lagen om val till riksdagen stadgas om röstlängds framläggande till granskning och om kungörelse därom, om underrättelse till person, som i längden upptagits såsom icke röstberättigad, om framställande av anmärkning mot längden och om underrättelse till den, mot vilkens rösträtt anmärkning framställts, om prövning av sådan anmärkning samt om längdens justering ävensom om klagan över valnämndens beslut skall äga motsvarande tillämpning beträffande röstlängd, som avses i detta kapitel.

Vad i lagen om val till riksdagen stadgas om *allmän* röstlängds framläggande till granskning och om kungörelse därom, om underrättelse till person, som i längden upptagits såsom icke röstberättigad, om framställande av anmärkning mot längden och om underrättelse till den, mot vilkens rösträtt anmärkning framställts, om prövning av sådan anmärkning samt om längdens justering ävensom om klagan över valnämndens beslut skall äga motsvarande tillämpning beträffande röstlängd, som avses i detta kapitel.

10 a §.

Vad i lagen om val till riksdagen stadgas om rättelse av uppenbart fel i röstlängd äger motsvarande tillämpning beträffande röstlängd som avses i detta kapitel.

Vad i lagen om val till riksdagen stadgas om rättelse av uppenbart fel i *allmän* röstlängd äger motsvarande tillämpning beträffande röstlängd som avses i detta kapitel.

11 §.

2 m o m. Annat än ----- av länsstyrelsen.

Beträffande församling ----- är stadgat.

Sådant val ----- äger rum.

Om valdag, som i detta moment sägs, skall den myndighet som bestämt valdagen omedelbart underätta *generalpoststyrelsen*.

Om valdag, som i detta moment sägs, skall den myndighet som bestämt valdagen omedelbart underätta *postverket*.

¹ Senaste lydelse se beträffande 9 § 1963:128, 10 a § 1966:154, 11 § 2 mom., 20 § 1 mom., 31 §, 35 § 3 mom., samt 40 och 41 §§ 1962:72, 35 § 2 mom. 1961:606, 37 § 1966:94 samt 60 § 1965:609.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

20 §.

- 1 m o m. När val — — — — — — — — — — varje valdistrikt;
 d) erinran om rätt för väljare att i vissa fall utöva rösträtt inom riket å postanstalt samt utom riket å svensk *beskickning* eller *svenskt konsulat*; samt
 e) då fråga — — — — — — — — — — utom riket.

31 §.

- Ej må någon i annan ordning än nu är sagd utöva sin rösträtt; dock skall om rätt att i vissa fall avlämna valsedel inom riket å postanstalt samt utom riket å svensk *beskickning*, *svenskt konsulat* eller svenskt fartyg gälla vad i 6 kap. stadgas.

35 §.

- 2 m o m. Kan med skäl antagas, att röstberättigad kommer att å valdagen vistas utom riket eller att röstberättigad, vilken utövar militärtjänst eller tillhör besättning eller annan personal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket, till följd av tjänstens utövning icke kan utöva sin rösträtt å valdagen, må sådan röstberättigad före valdagen avlämna valsedel å postanstalt inom riket.

- 3 m o m. Vistas röstberättigad utom riket och kan med skäl antagas, att han till följd härav eller till följd av tjänsteutövning som i 2 mom. sägs eller till följd av omständighet som angives i 1 mom. andra stycket icke kan utöva sin rösträtt å valdagen inom riket, äger han avlämna valsedel å svensk *beskickning* eller *svenskt konsulat*, som Konungen bestämmer. Tillhör i fall som nu sagts den röstberättigade besättning eller annan personal å fartyg, där röstmottagning enligt vad nedan är stadgat skall anordnas, eller är han passagerare å dylikt fartyg, må han ock avlämna valsedel å fartyget.

- 2 m o m. Kan med skäl antagas, att röstberättigad kommer att å valdagen vistas utom riket eller att röstberättigad, vilken utövar militärtjänst eller *fullgör vapenfri tjänst i stället för värnpliktstjänstgöring* eller tillhör besättning eller annan personal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket, till följd av tjänstens utövning icke kan utöva sin rösträtt å valdagen, må sådan röstberättigad före valdagen avlämna valsedel å postanstalt inom riket.

- 3 m o m. Vistas röstberättigad utom riket och kan med skäl antagas, att han till följd härav eller till följd av tjänsteutövning som i 2 mom. sägs eller till följd av omständighet som angives i 1 mom. andra stycket icke kan utöva sin rösträtt å valdagen inom riket, äger han avlämna valsedel *hos svensk beskickning* eller *annan svensk utlandsmyndighet*, som Konungen bestämmer. Tillhör i fall som nu sagts den röstberättigade besättning eller annan personal å fartyg, där röstmottagning enligt vad nedan är stadgat skall anordnas, eller är han passagerare å dylikt fartyg, må han ock avlämna valsedel å fartyget.

Förekommer, då — — — — — — — — — — skall ske.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

37 §.

Röstmottagare är inom riket den postfunktionär, som enligt av *generalpoststyrelsen* meddelade föreskrifter därtill utses, samt utom riket *beskickningens eller konsulatets* chef eller fartygets befälhavare eller den någon av dem i sitt ställe sätter.

Röstmottagning skall äga rum från och med trettonde dagen före valdagen till och med valdagen eller, vid annat kommunalval än som avses i 35 § 1 mom. första stycket, närmaste helgfria dag före valdagen. Utom riket skall röstmottagning ej i något fall äga rum längre än till dess avgivna valsedlar, enligt vad i 40 § sägs, skola insändas till *överståthållarämbetet* eller översändas till *beskickning eller konsulat* för vidarebefordran till *ämbetet*.

Röstmottagning å ————— en timme.

De väljare, ————— sina valsedlar.

Ej må ————— väljande tillåtas.

Å postanstalt ————— denna lag.

Där röstmottagning skall äga rum å *beskickning eller konsulat*, skall chefen för *beskickningen eller konsulatet* utfärda kungörelse angående dagar och tider samt ställe för röstmottagningen. Kungörelsen skall genom anslag samt, där så ske kan, även på annat lämpligt sätt bringas till kännedom.

Där röstmottagning ————— ombordvarandes kännedom.

40 §.

Röstmottagare inom ————— verkställa röstsammanräkningen.

Röstmottagare utom riket skall översända nämnda ytterkuvert till *överståthållarämbetet*; dock må röstmottagare å fartyg i stället översända kuverten till svensk beskickning eller *svenskt konsulat* för vidarebefordran till *överståthållarämbetet*. Ytterkuverten skola vara inlagda i omslag och skall, där ytterku-

Röstmottagare är inom riket den postfunktionär, som enligt av *postverket* meddelade föreskrifter därtill utses, samt utom riket *utlandsmyndighetens* chef eller fartygets befälhavare eller den någon av dem i sitt ställe sätter.

Röstmottagning skall äga rum från och med trettonde dagen före valdagen till och med valdagen eller, vid annat kommunalval än som avses i 35 § 1 mom. första stycket, närmaste helgfria dag före valdagen. Utom riket skall röstmottagning ej i något fall äga rum längre än till dess avgivna valsedlar, enligt vad i 40 § sägs, skola insändas till *Konungens befallningshavande i Stockholms län* eller översändas till *svensk utlandsmyndighet* för vidarebefordran till *Konungens befallningshavande i Stockholms län*.

Där röstmottagning skall äga rum hos *utlandsmyndighet*, skall chefen för *utlandsmyndigheten* utfärda kungörelse angående dagar och tider samt ställe för röstmottagningen. Kungörelsen skall genom anslag samt, där så ske kan, även på annat lämpligt sätt bringas till kännedom.

Röstmottagare utom riket skall översända nämnda ytterkuvert till *Konungens befallningshavande i Stockholms län*; dock må röstmottagare å fartyg i stället översända kuverten till svensk beskickning eller *annan svensk utlandsmyndighet*, som *Konungen bestämmer*, för vidarebefordran till *Konungens befallnings-*

(Nuvarande lydelse)

verten sändas med post, försändelsen anordnas med värdepost. Översändandet skall ske i så god tid, att kuverten kunna beräknas vara *överståthållarämbetet* till handa sist å fjärde dagen efter valdagen.

(Föreslagen lydelse)

havande i Stockholms län. Ytterkuverten skola vara inlagda i omslag och skall, där ytterkuverten sändas med post, försändelsen anordnas som värdepost. Översändandet skall ske i så god tid, att kuverten kunna beräknas vara *Konungens befallningshavande i Stockholms län* till handa sist å fjärde dagen efter valdagen.

41 §.

Ytterkuvert, som från röstmottagare utom riket inkommit till *överståthållarämbetet*, skall införas i särskild förteckning samt snarast möjligt med posten vidarebefordras till den myndighet, som skall verkställa röstsammanräkningen.

Ytterkuvert, som från röstmottagare utom riket inkommit till *Konungens befallningshavande i Stockholms län*, skall införas i särskild förteckning samt snarast möjligt med posten vidarebefordras till den myndighet, som skall verkställa röstsammanräkningen.

Ytterkuvert, som — — — — — under läs.

60 §.

Kuvert, varom — — — — — statsverkets försorg.

I 26, — — — — — mot ersättning.

Kuvert, som — — — — — politiskt parti.

I 28 och 29 §§ omnämnda kuvert av de slag, som erfordras för inom valdistriktet förekommande val, samt ytterkuvert, som avses i 38 §, skola i god tid före varje val finnas tillgängliga hos valnämnden ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka valnämnden uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå väljarna. Sistnämnda ytterkuvert skola inom samma tid finnas tillgängliga även å postanstalt samt å svensk beskickning, *svenskt konsulat* eller *svenskt fartyg*, där röstmotagning äger rum.

I 28 och 29 §§ omnämnda kuvert av de slag, som erfordras för inom valdistriktet förekommande val, samt ytterkuvert, som avses i 38 §, skola i god tid före varje val finnas tillgängliga hos valnämnden ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka valnämnden uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå väljarna. Sistnämnda ytterkuvert skola inom samma tid finnas tillgängliga även å postanstalt samt *hos svensk beskickning eller annan svensk utlandsmyndighet, som Konungen bestämmer*, eller å *svenskt fartyg*, där röstmotagning äger rum.

Det åligger — — — — — 38 §§ sägs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1968.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 6 oktober 1967.

Närvarande:

Statsråden ANDERSSON, KLING, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *vidgade möjligheter för utlandssvenskar att delta i allmänna val* och anför.

Inledning

Frågan om rösträtt för utlandssvenskar har vid ett flertal tillfällen varit föremål för överväganden. Inom riksdagen har tid efter annan väckts motioner i ämnet. Olika statliga utredningar har också sysslat med frågan.

Redan vid 1929 års riksdag begärdes i en motion utredning om möjligheterna för svenska medborgare som är bosatta utomlands att delta i allmänna val. Motionen avslogs av riksdagen på principiella grunder. Konstitutionsutskottet uttalade i sitt av riksdagen godkända utlåtande (KU 1929: 4) att personer som emigrerat från Sverige inte borde ha rösträtt här i landet även om de bevarade svensk medborgarrätt. Åtskilliga år senare gjorde socialstyrelsen en utredning i ämnet. I ett betänkande år 1941 »Utlandssvenskarna» (SOU 1941: 36) avvisade styrelsen tanken på en reform och några lagstiftningsåtgärder kom inte till stånd.

Så småningom kom emellertid frågan i ett nytt läge. Hösten 1958 fick 1955 års valutredning genom tilläggsdirektiv i uppdrag att överväga bl. a. spörsmålet om utlandssvenskars deltagande i allmänna val. Utredningen fann att frågan borde föras till en positiv lösning. I betänkandet »Utlandssvenskars deltagande i allmänna val» (SOU 1962: 19)¹ förordade utredningen att utlandssvenskar i princip skulle få rätt att delta i val till

¹ Ledamöter i valutredningen vid behandlingen av betänkandet var regeringsrådet Bengt Hjern, ordförande, redaktören Jean Braconier, organisationschefen Hugo Brolin, byrådirektören Stig Lundgren och förbundssekreteraren Ragnar Moberg.

riksdagens andra kammare och i allmänna folkomröstningar. Tekniskt borde detta enligt utredningen lösas genom att svenskar, som inte var bosatta i Sverige och därför inte registrerade i den svenska folkbokföringen, fick rätt att bli upptagna i röstlängd efter särskild anmälan. Rätten att bli upptagen i röstlängd var enligt förslaget försedd med vissa begränsningar.

Valutredningens betänkande remissbehandlades. Yttranden över betänkandet avgavs av statskontoret, statistiska centralbyrån, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, 1961 års utredning om översyn av medborgarskapslagstiftningen, Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, Utlandssvenskarnas förening, Sveriges häradskrivarförening och Sveriges allmänna exportförening. Överståthållarämbetet och länsstyrelserna överlämnade yttranden från olika kommunala organ m. fl. Genom utrikesdepartementets försorg inhämtades yttranden över betänkandet från nämnden för internationellt bistånd samt från ett femtiotal olika svenska beskickningar och konsulat i utlandet.

Med anledning av kritik som under remissbehandlingen riktades mot valutredningens förslag tillkallades i januari 1963 en särskild utredningsman, kammarrättsrådet Sten von Otter, för att pröva om man kunde finna andra vägar att lösa frågan om utlandssvenskarnas rösträtt än den som valutredningen anvisat. I december 1965 redovisade utredningsmannen i betänkandet »Utlandssvenskars registrering» (SOU 1965: 73) resultatet av sitt arbete. Han föreslog för sin del att man skulle lägga upp ett särskilt register för utlandssvenskar vilket kunde tjäna som underlag för röstlängderna. Registreringen skulle enligt förslaget vara frivillig och bygga på ett ansökningsförfarande.

Även detta förslag har remissbehandlats. Yttranden har avgetts av socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, statistiska centralbyrån, centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden (CFU), överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, de lokala skattemyndigheterna och valnämnderna i Stockholm, Göteborg och Malmö, Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet, Svenska kommunförbundet, Föreningen Sveriges kronokamrerare, Utlandssvenskarnas förening, Sveriges allmänna exportförening och Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet. Vissa länsstyrelser har överlämnat yttranden från valnämnder, kronokamrerare och häradskrivare m. fl. Vid yttrandet från valnämnden i Stockholm har fogats en av nämndens sekreterare upprättad promemoria.

Jag anhåller nu att få ta upp frågan om vidgade möjligheter för utlandssvenskar att delta i allmänna val till behandling på grundval av 1962 och 1965 års betänkanden och remissyttrandena över dessa.

Gällande bestämmelser

Enligt 16 § riksdagsordningen tillkommer rösträtt vid andrakammarval varje man och kvinna som är svensk medborgare och senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugo års ålder. Rösträtt får dock inte utövas av den som på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbli omyndig. Dessa regler modifieras genom ett särskilt stycke i 16 § där det föreskrivs att till efterrättelse vid andrakammarval skall finnas röstlängd och att rösträtten skall, på sätt i vallagen närmare är bestämt, grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, även om förändring inträffar före valet.

Röstlängderna skall enligt lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen (ValL) baseras på mantalslängderna. Härav följer att mantalsskrivning i Sverige utgör en förutsättning för rösträtt vid andrakammarval. Mantalsskrivningen regleras i sin tur av folkbokföringsförordningen den 9 juni 1967 (nr 198). Enligt folkbokföringsförordningen är det endast vissa snävt begränsade kategorier svenska medborgare som har möjlighet att vara upptagna i den svenska folkbokföringen även om de stadigvarande är bosatta utomlands. Dessa kategorier är: 1) de som är anställda i rikets tjänst på utrikes ort jämte deras familjer och svenska tjänstefolk, 2) svenska sjömän som är inskrivna på svenskt sjömanshus samt 3) på utrikes ort anställda svenska präster och missionärer med familjer. Flertalet svenska medborgare som är bosatta utomlands kan alltså inte vara mantalsskrivna i Sverige och är därför inte berättigade att delta i andrakammarval.

De närmare föreskrifterna om röstlängd vid andrakammarval finns upptagna i 37—53 a §§ ValL. Enligt dessa föreskrifter gäller för röstlängds iordningställande ett i detalj bestämt handlings- och tidsschema. På den lokala skattemyndigheten ankommer att upprätta röstlängd för varje valdistrikt (37 §). Röstlängd skall upprättas varje år före den 30 juni och efter mantalslängden för samma år uppta alla invånare inom valdistriktet, som uppnått eller under året uppnår en ålder av tjugo år (38 §). Varje sådan person, om vilken ej upplyses att han den 10 juni brister i något av vad som föreskrivs i lag som villkor för rösträtt, antecknas i röstlängden såsom röstberättigad. I fråga om den som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av tjugo år anmärks dock att rösträtt ej tillkommer honom förrän efter utgången av löpande kalenderår. Senast den 30 juni skall röstlängden vara avlämnad till valnämndens ordförande (39 § första stycket). Den skall därefter vara framlagd för granskning fr. o. m. den 6 t. o. m. den 12 juli. Om tid och ställe för framläggandet utfärdar länsstyrelsen senast den 30 juni kungörelse som anslås på kommunens anslagstavla och, där så kan ske, införs i ortstidningar (40 § och 41 § första stycket). Så snart valnämndens ordförande mottagit röstlängden från den

lokala skattemyndigheten skall han sända underrättelse till varje person, som i röstlängden antecknats såsom icke röstberättigad. I underrättelsen skall anges skälet för att vederbörande uteslutits från rösträtt. Underrättelse behöver dock inte sändas till den som saknar stadigt hemvist (40 § och 41 § andra stycket). Såväl den av länsstyrelsen utfärdade kungörelsen som de särskilda underrättelserna skall innehålla upplysning om tid och sätt för framställande av anmärkning mot röstlängden samt om tid och ställe för prövning av sådan anmärkning. Anmärkning mot framlagd röstlängd skall framställas hos valnämnden senast den 18 juli (42 §). Den skall göras skriftligen. Anmärkningsrätt tillkommer dels den som anser sig oriktigt utesluten från rösträtt, dels den som anser att annan oriktigt upptagits som röstberättigad. Gör någon i rätt tid anmärkning med påstående att annan obehörigen upptagits som röstberättigad i röstlängden, skall valnämndens ordförande ofördröjligen sända underrättelse till denne och upplysa om dagen för anmärkningens prövning (43 §). Anmärkning, som ej gjorts inom föreskriven tid, kan inte upptas till prövning (44 §). Valnämnden skall vid offentligt sammanträde den 25 juli eller, om denna dag är en lördag eller söndag, nästa söckendag pröva anmärkningarna mot röstlängden (45 §). Valnämnden skall omedelbart eller senast dagen efter slutad förhandling meddela beslut beträffande varje särskild anmärkning och i röstlängden införa de rättelser, som föranleds av nämndens beslut. Röstlängden skall därefter underskrivas av valnämnden och är därmed i princip i slutgiltigt skick. För den som är missnöjd med något valnämndens beslut finns emellertid möjlighet att anföra besvär hos länsstyrelsen. Vall upptar i 46—49 §§ föreskrifter om vad som är att iaktta vid sådan besvärstalan. När besvärsmål hos länsstyrelsen är i skick att kunna avgöras, skall länsstyrelsen teckna sitt beslut på besvärshandlingarna samt därefter återvända dessa till valnämndens ordförande, som har att införa eventuella rättelser i röstlängden. Över länsstyrelsens beslut kan klagan inte föras särskilt utan endast i samband med besvär över valförrättning, vid vilken beslutet tjänat till efterrättelse (50 §). Vid klagan över beslut i fråga om anmärkning mot röstlängd får inga andra bevis gälla än de som varit föredda hos valnämnden (51 §). Har anmärkning ej framställts mot framlagd röstlängd eller har beslut över framställd anmärkning meddelats och därav eventuellt föranledd rättelse införts i längden skall röstlängden lända till ovillkorlig efterrättelse vid riksdagsmannaval, som därefter hålls, intill dess ny röstlängd kommit till stånd (52 §). Nyssnämnda regel om röstlängdens bindande verkan modifieras emellertid i vissa hänseenden genom bestämmelserna i 53 § och 53 a §. Har någon till följd av uppenbart fel inte blivit upptagen såsom röstberättigad i den för granskning framlagda röstlängden och har felet ej påtalats i föreskriven ordning genom anmärkning hos valnämnden, kan länsstyrelsen efter ansökan av den som felet rör eller av lokal skattemyndighet besluta om rättelse. Ansökan om rättelse får inte gö-

ras senare än den 1 september det år röstlängden upprättats (53 §). Om röstlängden i någon del förklarats felaktig genom beslut som fattats i samband med besvär över valförrättning, skall länsstyrelsen införa de rättelser i längden som föranleds av beslutet, oavsett om felaktigheten länt till valförrättningens upphävande eller ej (53 a §).

De bestämmelser som reglerar rösträtten vid andrakammarval har indirekt betydelse för rösträtten även vid folkomröstning. *Rösträtt vid allmän folkomröstning* tillkommer enligt 49 § 2 mom. regeringsformen var och en som är röstberättigad vid andrakammarval. Dessutom är att märka att till *ledamot av andra kammaren* enligt 19 § riksdagsordningen kan väljas endast person som har rösträtt inom valkretsen.

Rösträtten vid kommunala val regleras i 6 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753), 6 § kommunallagen den 1 mars 1957 (nr 50) för Stockholm, 7 § landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319) och 9 § lagen den 2 juni 1961 (nr 436) om församlingsstyrelse. Villkoren för rösträtt är i dessa lagrum angivna i huvudsak på samma sätt som i 16 § riksdagsordningen dock med den skillnaden att lagrummen såsom förutsättning för rösträtt uttryckligen upptar även krav på mantalsskrivning i kommunen eller församlingen i fråga. Genom kravet på mantalsskrivning saknar utomlands bosatta svenska medborgare som regel möjlighet att delta i kommunala val.

Bestämmelser om röstlängd vid kommunalval finns upptagna i 6—10 b §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253; KVL). Bestämmelserna överensstämmer i stort med motsvarande bestämmelser i 37—53 a §§ ValL.

ValL:s och KVL:s bestämmelser om röstlängd kompletteras genom vissa föreskrifter av Kungl. Maj:t i kungörelsen den 18 april 1947 (nr 186) om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd. I kungörelsen föreskrivs bl. a. att röstlängd för andrakammarval och kommunal röstlängd skall upprättas som en gemensam handling.

Förhållandena i vissa främmande länder

I 1962 och 1965 års betänkanden har lämnats redogörelser för valregler av intresse i detta sammanhang i vissa främmande länder. Av redogörelserna framgår att medborgare i Danmark, Finland, Island och Norge som regel saknar rätt att vid fast bosättning i annat land delta i hemlandets val. I det stora hela gäller motsvarande även beträffande medborgare i Belgien, Nederländerna, Schweiz, Storbritannien och Förbundsrepubliken Tyskland. I Frankrike däremot är principen, att en fransk medborgare som är bosatt utomlands kan bli upptagen i fransk röstlängd och få delta i såväl parla-

mentsval som kommunalval i hemlandet. Enligt italiensk lagstiftning har italiensk medborgare, som inte avförts ur befolkningsregistret såsom emigrant, rätt att delta i allmänna val i Italien. Valdeltagande förutsätter emellertid att vederbörande reser hem och röstar personligen i den kommun i vars röstlängd han är uppförd. Röstmottagning på utländsk mark förekommer nämligen inte i samband med italienska val.

För närmare kännedom om de berörda ländernas regelsystem hänvisas till betänkandena (se SOU 1962: 19 s. 21 och SOU 1965: 73 s. 65).

1962 års förslag och remissyttrandena över detta

Förslaget

1955 års valutredning har i sitt betänkande »Utlandssvenskars deltagande i allmänna val» knutit an till den debatt i frågan om utlandssvenskarnas rösträtt som förts under tidigare skeden. När det gäller a n d r a k a m m a r v a l och f o l k o m r ö s t n i n g har utredningen kommit fram till slutsatsen att det inte finns några mera vägande skäl att motsätta sig kraven på rösträtt för utlandssvenskar under förutsättning att man kan finna en tekniskt tillfredsställande lösning. Rösträtten framstår här som grundad i själva medborgarskapet och detta är, i varje fall numera, i princip oberoende av bosättningen. Sådana argument som att utlandssvenskarna genom sin frånvaro från Sverige blivit mer eller mindre främmande för förhållandena hos oss har, framhåller utredningen, i varje fall inte generell giltighet. Den allmänna internationella utvecklingen för dessutom med sig att den grupp bland utlandssvenskarna som håller god kontakt med hemlandet successivt ökar. Det blir allt fler svenskar som vistas utomlands under en begränsad tid för studier eller som representanter för svenska företag. Begränsningar kan behöva uppställas, men principiellt bör bosättning utomlands enligt utredningens mening inte medföra förlust av rösträtten.

Beträffande k o m m u n a l v a l anser utredningen emellertid att saken ligger annorlunda till. Liksom vid andrakammarval krävs för rösträtt vid kommunalval svenskt medborgarskap men rösträtten i de särskilda kommunerna sammanhänger också med medlemskapet i den kommun som valet avser. Medlem av en kommun är enligt 2 § kommunallagen endast den som är mantalsskriven i kommunen eller som utan att vara mantalsskriven där äger eller brukar fast egendom i kommunen eller är taxerad till allmän kommunalskatt i kommunen. Reglerna äger tillämpning även i fråga om medlemskap i landstingskommun.

Med hänsyn till sambandet mellan kommunal rösträtt och kommunalt medlemskap torde enligt valutredningens uppfattning en utvidgning av den kommunala rösträtten kunna ske endast inom ramen för vad som gäller med avseende på sådant medlemskap. Att utsträcka den kommunala rösträtten

så att denna rösträtt tillkommer även andra än kommunmedlemmar låter sig inte göra. Det skäl, som i och för sig kan åberopas för en sådan utsträckning, hänför sig till sambandet mellan vissa kommunalval och valen till riksdagens första kammare. Innan översynen av statsskicket slutförts bör det emellertid, anser valutredningen, inte komma i fråga att ändra rösträttsreglerna för kommunalvalen enbart för att ge utlandssvenskar möjlighet att vid kommunalvalen påverka första kammarens sammansättning.

Den enda utvägen, om man vill ge utlandssvenskar rösträtt vid kommunalval utan att bryta principen att rösträtten skall grundas på medlemskap i kommunen, är, påpekar valutredningen, att låta utlandssvensk rösta inom kommun, där han visserligen inte är mantalsskriven men har fast egendom eller är taxerad till allmän kommunalskatt. En sådan ordning är emellertid enligt utredningens mening olämplig av flera skäl. Dels skulle den få effekt endast för ett förhållandevis begränsat antal utlandssvenskar. Dels skulle följden bli att en utlandssvensk kunde vara röstberättigad i mer än en kommun.

Valutredningen erinrar om att man tidigare, när frågan om utlandssvenskarnas rösträtt prövats, närmast utgått från att en lösning av problemet förutsätter att utlandssvenskarna på ett eller annat sätt inordnas i folkbokföringssystemet. I praktiken är det emellertid ogörligt att inordna alla utlandssvenskar i folkbokföringen och kontinuerligt hålla en sådan registrering aktuell. Att bygga ut de möjligheter, som nu finns för vissa yrkesgrupper (diplomater, sjömän, missionärer och präster) att vara folkbokförda i Sverige under tid då de är bosatta utomlands, är också svårt. Bl. a. skulle metoden ge upphov till gränsdragningsproblem. En nackdel med varje lösning som utgår från att nya grupper av utlandssvenskar skall inordnas i folkbokföringen är vidare att en kyrkobokföring eller mantalsskrivning automatiskt för med sig åtskilliga rättsverkningar som inte har med rösträtten att göra. Av dessa skäl har valutredningen kommit till slutsatsen att den tekniska lösningen bör utformas så att utlandssvenskar kan bli upptagna i röstlängd utan att man behöver ta omvägen över folkbokföringen.

Valutredningen föreslår att i vallagstiftningen skall införas bestämmelser med avseende på andrakammarval som ger en utlandssvensk rätt att efter anmälan bli upptagen i röstlängden för det valdistrikt där han senast har varit mantalsskriven.

Rätten att bli upptagen i röstlängd efter anmälan måste emellertid enligt utredningens mening begränsas på ett eller annat sätt. Beträffande vissa utlandssvenskar förhåller det sig uppenbarligen så att de har större anknytning till vistelselandet än till Sverige. Detta gäller bl. a. dem som utvandrat och inte har för avsikt att återvända till Sverige. Kategorin är svår att avgränsa.

En faktor som enligt utredningens åsikt lämpligen kan tilläggas betydelse för rösträtten är tidigare mantalsskrivning i Sverige och den tid som för-

flutit sedan mantalsskrivningen upphört. Att den som aldrig varit bosatt i Sverige inte skall kunna upptas i röstlängd finner utredningen självklart. Men man kan, anser utredningen, inte stanna vid det. Ju längre tid som utlandsvistelsen fortgått desto större anledning finns det, generellt sett, att anta att vederbörandes kännedom om förhållandena i Sverige minskat. Dessutom talar även utrednings- och valsäkerhetsskäl för att man tar hänsyn till tidsfaktorn. Valutredningen föreslår att endast den utlandssvensk som varit mantalsskriven i Sverige under något av de fem år som närmast föregått det år då röstlängden upprättas skall kunna bli upptagen i röstlängden.

I detta sammanhang kommer utredningen även in på frågan om de dubbla medborgarskapen. Om utlandssvensken blir medborgare i ett land där han vistas medför detta visserligen ofta att han förlorar sitt svenska medborgarskap. Men detta behöver ingalunda alltid bli fallet. Så t. ex. förlorar en svensk kvinna inte sitt svenska medborgarskap om hon gifter sig med en utlänning och därvid automatiskt blir medborgare i hans hemland. Bl. a. med hänsyn härtill föreslår valutredningen att den som vid sidan av sitt svenska medborgarskap även har u t l ä n d s k t m e d b o r g a r s k a p inte skall kunna upptas i röstlängd vid bosättning utomlands.

Ytterligare föreslår valutredningen att varje o m y n d i g h e t s f ö r k l a r i n g, vare sig den meddelats av svensk eller utländsk myndighet, skall utgöra hinder mot att en utlandssvensk upptas i röstlängd.

Beträffande den närmare utformningen av röstlängdsförfarandet har valutredningen föreslagit följande regler. Anmälan att bli upptagen i röstlängd skall i princip göras mellan den 1 januari och den 30 april det år då röstlängden upprättas. Anmälan skall vara skriftlig och bevittnad av minst en person. Den skall innehålla uppgifter på heder och samvete om anmälarens medborgarskaps- och myndighetsförhållanden. Den kan inlämnas till beskickning eller konsulat men den skall vara ställd till länsstyrelsen i det län där vederbörande senast varit mantalsskriven. Länsstyrelsen kontrollerar att ferårskravet är uppfyllt och vidarebefordrar därefter anmälan till den lokala skattemyndigheten som prövar den. Upptas vederbörande inte i röstlängden skall han få underrättelse härom. Beträffande granskning av röstlängden, anmärkningar mot denna och besvär har valutredningen förutsatt att man skall tillämpa samma regler som gäller för den som är bosatt i Sverige.

Valutredningen har inte gjort någon uppskattning av hur många personer som skulle komma att beröras av den av utredningen föreslagna reformen. Däremot har utredningen med ledning av en undersökning som utförts av Utlandssvenskarnas förening uttalat att man kan anta att antalet svenska medborgare som stadigvarande är bosatta utomlands överstiger 65 000. Siffran är emellertid, som framgår av betänkandet (s. 26), mycket osäker.

Valutredningens betänkande är inte enhälligt. En ledamot föreslår i en

reservation att regeln att utlandssvensk skall ha varit mantalsskriven i Sverige någon gång under den senaste femårsperioden för att bli upptagen i röstlängd skall uppmjukas på så sätt att ny femårsperiod får räknas från det år då utlandssvensken efter anmälan senast blivit upptagen i röstlängd. Två andra ledamöter anser att ingen tidsbegränsning bör uppställas med avseende på rätten att efter anmälan bli upptagen i röstlängd.

Remissyttrandena

Remissinstanserna har genomgående anslutit sig till valutredningens uppfattning att utlandssvenskarna i större utsträckning än nu är fallet bör få rätt att delta i andra kammarsval. Endast i ett yttrande, avgivet av generalkonsulatet i New York, kommer en principiellt mer tveksam hållning till förslaget till uttryck.

Det övervägande antalet remissinstanser som behandlat frågan delar också valutredningens åsikt att en reform som ger utlandssvenskarna rösträtt inte bör omfatta även kommunalval. I några yttranden framhålls att utlandssvenskarna i allmänhet knappast torde ha något mera påtagligt intresse för lokala spörsmål och att deras deltagande i kommunalvalen skulle medföra åtskilliga tekniska problem. En del remissinstanser, däribland Utlandssvenskarnas förening, Sveriges allmänna exportförening och några utlandsmyndigheter, anser att frågan om utlandssvenskars deltagande i kommunalval lämpligen bör anstå till dess klarhet vunnits om tvåkammerssystemet skall bibehållas. Endast i ett litet antal remissyttrandena har den meningen kommit till uttryck att frågan redan dessförinnan bör få en positiv lösning. Enstaka utlandsmyndigheter anser att den kommunala rösträtten bör utsträckas till att omfatta åtminstone sådana utlandssvenskar som har fast egendom i Sverige eller som är taxerade till allmän kommunalskatt här i landet.

Det av valutredningen förordade systemet med rätt att efter anmälan bli upptagen i röstlängd har godtagits av åtskilliga remissinstanser. Från flera håll har emellertid också framförts starkt kritiska synpunkter. En synpunkt som går igen i de kritiska remissyttrandena är att det system, som valutredningen förordat, inte ger tillfredsställande valsäkerhet. Sålunda betonas att systemet inte medger någon egentlig kontroll av att den som anmäler sig för registrering i röstlängd verkligen är svensk medborgare och myndig. En remissinstans framhåller att de faktiska möjligheterna att på straffrättslig väg beivra oriktiga uppgifter, som anmälaren lämnat rörande sina medborgarskaps- och myndighetsförhållanden, måste bli mycket begränsade beroende på vederbörandes vistelse i främmande land. I en del remissyttrandena ifrågasätts om inte krav bör införas på att anmälares uppgifter om medborgarskap och myndighet skall styrkas genom officiellt intyg. Flera utlandsmyndigheter för fram tanken att det

bör ankomma på svensk beskickning eller svenskt konsulat att företa viss kontroll av dessa uppgifter. Beskickningen i Oslo ställer sig emellertid tveksam till en sådan generell ordning, särskilt som utredningar i medborgarskapsfrågor ofta visat sig ganska tidsödande. Sveriges allmänna exportförening anser att svenskt pass som regel bör utgöra tillräckligt bevis om svenskt medborgarskap. I några yttranden, bl. a. det från länsstyrelsen i Kalmar län, diskuteras om inte särskilda krav bör uppställas på det vittne som valutredningen förutsatt skall medverka vid upprättande av anmälan.

En annan från valsäkerhetssynpunkt framförd anmärkning mot förslaget gäller riskerna för att en och samma person blir upptagen såsom röstberättigad i mer än en röstlängd och därför kan komma att utöva rösträtt i flera valdistrikt. Vissa remissinstanser understryker att förutsättningar inte skapats för en tillförlitlig kontroll av att den som gjort anmälan inte blivit för innevarande år mantalsskriven i Sverige och därigenom automatiskt upptagen i röstlängd eller genom anmälan till myndighet på annan ort redan upptagen i röstlängd i den föreslagna ordningen. Svårighet att upptäcka dubbelanmälningar av sist angivet slag föreligger, framhålls det, i sådana fall då någon genom olika utflyttningar och återflyttningar blivit registrerad som utflyttad ur riket på mer än en ort. För att de påtalade svagheter i systemet i möjligaste mån skall undanröjas föreslår några remissinstanser, bl. a. länsstyrelserna i Hallands och Älvsborgs län samt valnämnden i Stockholm, att anmälningarna skall inges till en central myndighet.

Särskild uppmärksamhet har vid remissbehandlingen ägnats de av utredningen föreslagna begränsningarna i rätten att efter anmälan bli upptagen i röstlängd. En del remissinstanser, däribland sådana som företräder utlandssvenskarna själva, förordar en i huvudsak oinskränkt rätt för utlandssvenskar att delta i andrakammarval medan andra uttalar sig för mer eller mindre långtgående begränsningar i denna rätt.

Det principiella kravet i valutredningens förslag att utlandssvensken åtminstone vid någon tidpunkt skall ha varit mantalsskriven i Sverige godtas av flertalet remissinstanser. Den som aldrig varit bosatt i Sverige så lång tid att han blivit mantalsskriven här, kan — framhåller man — knappast ha förvärvat den anknytning till landet och den kännedom om dess aktuella inre förhållanden som bör fordras för ett valdeltagande. På några håll ställer man sig emellertid avvisande eller tveksam. Länsstyrelsen i Skaraborgs län och Sveriges allmänna exportförening förordar ett system där de utlandssvenskar som tidigare inte varit mantalsskrivna i Sverige får möjlighet att upptas i röstlängd i Stockholm. Utlandssvenskarnas förening föreslår att sådana utlandssvenskar, som fullgjort studier eller värnplikt i Sverige, skall beredas möjlighet till valdeltagande genom tillägg i folkbokföringsbestämmelserna eller genom mildring av kravet på tidigare mantalskrivning.

Den av utredningen förordade tidsbegränsningen, kravet på mantals-

skrivning under de senaste fem åren, är omstridd. Utredningsförslaget tillstyrks av bl. a. nio länsstyrelser. Sex länsstyrelser anser visserligen att en tidsgräns bör finnas men förordar att den görs generösare (7—12 år i stället för fem år). En del remissinstanser vill komplettera femårsregeln på det sättet att en utlandssvensk får rätt att räkna ny femårsperiod från det år då han efter anmälan senast blivit upptagen i röstlängd. Några utlandsmyndigheter föreslår att tidsgränsen skall slopas för vissa kategorier utlandssvenskar som direkt företräder svenska intressen, t. ex. representanter för svenska affärsföretag och den svenska pressens utlandskorrespondenter.

Kvar står en grupp remissinstanser som är motståndare till varje form av tidsbegränsning när det gäller utlandssvenskarnas rösträtt. Dit hör, förutom tre länsstyrelser, Utlandssvenskarnas förening, Sveriges allmänna exportförening, Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet och övervägande antalet utlandsmyndigheter. Utlandssvenskarnas förening, som utförligt utvecklat sina synpunkter på utredningens förslag i denna del, vill bestämt avvisa påståendet att en utlandssvensks kännedom om förhållandena i Sverige minskar allteftersom utlandsvistelsen fortgår. Det stora flertalet utlandssvenskar har, framhåller föreningen, i sin verksamhet anknytning till hemlandet. Utvecklingen inom kommunikationstekniken har också bidragit till att föra utlandssvenskarna närmare Sverige än tidigare. Med utredningens förslag skulle, påpekar föreningen vidare, betrodde medborgare som på grund av lång erfarenhet utsetts till svenska konsulter eller till ledamöter av svenska handelskammare eller kyrkoråd utomlands regelmässigt få se sig berövade sin rösträtt. I några remissyttranden betonas att sådana utlandssvenskar, som verkligen saknar anknytning till Sverige, sannolikt inte kommer att begagna sig av anmälningsmöjligheten och att en tidsbegränsning därför är onödig.

Beträffande valutredningens förslag att utländskt medborgarskap skall diskvalificera från rösträtt menar somliga remissinstanser, bland dem Utlandssvenskarnas förening och Sveriges allmänna exportförening, att det redan av principiella skäl ej är godtagbart. Diskvalifikationsgrunden har inte något stöd i grundlagen. Avgörande bör uteslutande vara om vederbörande är svensk medborgare eller ej. Ibland erhålls utländskt medborgarskap automatiskt, t. ex. genom födsel inom visst land eller genom giftermål med medborgare där. Ibland kan någon tilläggas svenskt medborgarskap utan att hans utländska medborgarskap därmed samtidigt går förlorat. I fall som dessa kan det — säger man i de kritiska remissyttrandena — inte vara riktigt att utesluta en utlandssvensk från rätt att efter anmälan bli upptagen i röstlängd.

Utredningens förslag att en omynlighetsförklaring som meddelats av utländsk myndighet skall medföra förlust av rösträtt har i allmänhet inte föranlett någon erinran från remissinstansernas sida. Beskickning-

en i Lagos anser dock att förslaget är för långtgående med hänsyn till vad som enligt svensk internationell rätt gäller i fråga om rättsverkan i Sverige av utländska myndigheters beslut. Samma utlandsmyndighet påpekar också att det i många länder finns mindre ingripande institut vart betydelse här med hänsyn till rösträtten skulle kunna ge anledning till tveksamhet om utredningsförslaget genomfördes.

En utförligare redogörelse för remissyttrandena över valutredningens förslag finns i SOU 1965: 73 s. 101.

1965 års förslag

Som redan nämnts inledningsvis tillkallades med anledning av remisskritiken över valutredningens förslag en särskild utredningsman med uppgift att pröva om man kunde finna andra vägar för att lösa frågan om utlandssvenskarnas rösträtt än den som valutredningen anvisat. Bland de uppslag som skulle undersökas närmare nämndes i utredningsmannens direktiv tanken på att låta nya grupper av utlandssvenskar få tillfälle att stå kvar i den svenska folkbokföringen under vistelse utomlands.

I sitt betänkande »Utlandssvenskars registrering» förklarar utredningsmannen med hänvisning till direktiven att han inte ansett sig böra pröva den principiella frågan om utlandssvenskarna bör ha rösträtt eller inte. I frågan om en reform på området bör omfatta inte bara andrakammarval och folkomröstning utan även kommunalval intar utredningsmannen, liksom tidigare valutredningen, en avvisande hållning. Han anser att man i denna del i varje fall bör avvakta utgången av den pågående översynen av statskicket.

I betänkandet har utredningsmannen gjort en kartläggning av sambandet i riksdagsordningen och anslutande lagstiftning mellan rösträtt och valbarhet, mellan bosättning och valbarhet, mellan mantalsskrivning och uppförande i röstlängd samt mellan bosättning och folkbokföring. Denna kartläggning har lett honom in på frågan om införande av rösträtt för utlandssvenskar kräver grundlagsändring. Redan den omständigheten att antalet riksdagsmän i varje valkrets beräknas med utgångspunkt från folkmängden i valkretsen i förhållande till folkmängden i hela landet gör det enligt utredningsmannen tvivelaktigt om det är möjligt att ge utlandssvenskarna rösträtt utan föregående ändring i riksdagsordningen. Utlandssvenskarna i gemen medräknas inte i folkmängden när andrakammandaten fördelas på valkretsar. Än större anledning till tvivel finns det, säger utredningsmannen, om man ser till sambandet mellan mantalsskrivning, rösträtt och valbarhet vid andrakammarvalen.

Enligt 19 § riksdagsordningen kan till andrakammarledamot för viss valkrets utses endast den som har rösträtt i valkretsen. Rösträtten är i sin tur

beroende på mantalsskrivning. Den som väljs till andrakammarledamot måste därför vara bosatt i valkretsen (mantalsskriven där). Om utlandssvenskar får rösträtt, blir de valbara som andrakammarledamöter. Därmed skulle man enligt utredningsmannens uppfattning bryta med principen om bostadsbandet som villkor för valbarhet. Utredningsmannen finner det föga troligt att man skulle vara beredd att behålla bostadsbandet för dem som är bosatta här i landet och samtidigt acceptera en ordning utan bostadsband för svenska medborgare som är stadigvarande bosatta utomlands. En sådan, ensidigt till utlandssvenskarnas förmån verkande upplösning av bostadsbandet skulle inte vara förenlig med den uppfattning om bostadsbandets betydelse som vid flera tillfällen kommit till uttryck i riksdagen. Visserligen finns det några enstaka grupper som redan nu har möjlighet att trots bosättning utomlands stå kvar folkbokförda här i landet och därmed har möjlighet att rösta. Det är dock fråga om mycket små grupper. Utredningsmannen har för sin del kommit till slutsatsen att det krävs grundlagsändring för att genomföra en reform, som ger utlandssvenskar i gemen rösträtt och därmed också möjlighet att bli valda till andrakammarledamöter. En tänkbar lösning är därvid att man upplöser sambandet mellan rösträtt och valbarhetsvillkor och ändrar valbarhetsreglerna i riksdagsordningen så att det klart framgår att endast personer som är bosatta i Sverige kan väljas till ledamöter i riksdagens andra kammare.

Beträffande de olika möjligheter, som står till buds för att tekniskt lösa frågan om utlandssvenskarnas rösträtt, erinrar utredningsmannen till en början om att diplomater, sjömanshusinskrivna sjömän samt svenska missionärer och präster redan nu har rätt att stå kvar i den svenska folkbokföringen under vistelse utomlands och därigenom automatiskt behåller sin rösträtt. Bland utlandssvenskarna finns, säger utredningsmannen, ytterligare en grupp som från folkbokföringssynpunkt intar en särställning. Den grupp han åsyftar är sådana anställda hos svenska företag, som är bosatta utomlands endast för en begränsad tid. De bör enligt utredningsmannens mening inte ta ut något utvandringscertifikat och kan då fortsätta att vara folkbokförda i Sverige.

I övrigt är frågan om vilka utlandssvenskar som skulle kunna få stå kvar i den svenska folkbokföringen komplicerad. Redan 1955 års valutredning påpekade svårigheterna att göra en tillfredsställande gränsdragningsproblemerna är svårösta finner utredningsmannen framgå även av remissyttrandena över valutredningens betänkande i ämnet. Kretsen av utlandssvenskar är synnerligen heterogen.

Ett uppslag som utredningsmannen har prövat är om man skulle kunna lösa frågan om utlandssvenskarnas rösträtt genom att knyta an till den allmänna pensioneringens bestämmelser om pensionsförmåner för dem som är bosatta utomlands. Numera finns vidsträckt möjligheter att uppbära pension utomlands. I och för sig skulle det vara möjligt att i folkbokförings-

förordningen ta in en föreskrift av innehåll att en svensk medborgare, som är bosatt utomlands och åtnjuter svensk folkpension eller allmän tjänstepension eller är registrerad hos allmän försäkringskassa, skall vara folkbokförd här i landet så länge han kvarstår registrerad hos den pensionsutbetalande myndigheten eller försäkringskassan. Utredningsmannen har emellertid funnit att han inte kan förorda en sådan lösning. Konsekvenserna skulle bli svåra att överblicka. Lösningen skulle stå i direkt strid med nu gällande principer för kyrkobokföring och mantalsskrivning. Kyrkobokföringen skulle bli otillförlitlig och mantalsskrivningen skulle behöva kompletteras med ett särskilt anmälningsförfarande i syfte att dels få in aktuella postadresser och dels möjliggöra kontroll av medborgarskapet. Systemet skulle också leda till orättvisa genom att betydande grupper av utlandssvenskar skulle komma att befinna sig utanför de röstberättigades krets.

De undersökningar som utredningsmannen gjort har övertygat honom om att det överhuvudtaget inte är möjligt att på objektiva grunder göra en differentiering av utlandssvenskarna med hänsyn till deras större eller mindre anknytning till Sverige. Även praktiska skäl talar enligt utredningsmannens uppfattning mot att utlandssvenskar i väsentligt större omfattning än f. n. blir mantalsskrivna i Sverige under tid då de är bosatta utomlands.

Utredningsmannen har i stället lagt fram ett förslag som innebär att utlandssvenskarnas rösträttsfråga löses med hjälp av en särskild registrering vid sidan av folkbokföringen. Den utlandssvensk som så önskar skall enligt förslaget kunna bli upptagen i ett för hela landet gemensamt register som skall föras centralt av CFU. Tanken är att detta register i första hand skall utgöra ett underlag för utlandssvenskens upptagande i röstlängd på motsvarande sätt som mantalslängden är ett i rösträttshänseende grundläggande dokument för den svensk som är bosatt i Sverige. Registret över utlandssvenskar skall emellertid samtidigt kunna tjäna även andra ändamål och det skall, liksom mantalslängderna, uppta även personer som är underåriga eller omyndigförklarade. En förfrågan som utredningsmannen har gjort hos ett antal myndigheter m. fl. om behovet av en registrering av utlandssvenskar i annat syfte än att underlätta valdeltagande har visserligen närmast gett vid handen att något absolut behov inte föreligger. Utredningsmannen tror emellertid för sin del att en sådan registrering skall kunna komma till nytta i olika praktiska sammanhang, t. ex. vid planeringen av skolundervisningen för barn vilkas föräldrar bor utomlands eller vid försök, i ett krigshotande läge, att nå kontakt med utomlands bosatta svenskar som vill bevara de rättigheter och skyldigheter som är förenade med det svenska medborgarskapet.

Registret över utlandssvenskar skall enligt utredningsmannens förslag bygga på frivillig medverkan av utlandssvenskarna själva. Första gången skall krävas en ansökan för att vederbörande skall bli upptagen i registret

och i fortsättningen skall han varje år göra särskild anmälan till registreringsmyndigheten för att få stå kvar i registret. CFU:s beslut i registreringsfrågor skall inte kunna överklagas.

Villkoren för att någon skall bli upptagen i registret är enligt förslaget att han är svensk medborgare och att han är eller varit mantalsskriven i Sverige. Den som är mantalsskriven i Sverige skall få vara med i registret endast om han avflyttat utomlands efter den senaste mantalsskrivningsförrättningen. Utlandssvensken skall, både när han första gången ansöker om att bli upptagen i registret och när han gör anmälan för att få stå kvar, avge skriftlig försäkran på heder och samvete att han är svensk medborgare. Förstagångsansökan skall dessutom vara åtföljd av intyg om svenskt medborgarskap utfärdat av behörig svensk myndighet (beskickning, konsulat eller pastorsämbete) eller av folkbokföringsmyndighet i annat nordiskt land. Innehav av giltigt svenskt pass bör enligt utredningsmannen i regel anses tillräckligt som bevis om svenskt medborgarskap.

Som skäl för villkoret beträffande mantalsskrivningen framhåller utredningsmannen att detta ter sig berättigat åtminstone i början av systemets tillämpning för att underlätta uppläggningsarbetet i registret. Registreringsmyndigheten kan komma att ställas inför uppgiften att på kort tid verkställa ett omfattande gransknings- och utredningsarbete. Några principiella betänkligheter föreligger emellertid inte, anser han, mot att i ett senare skede slopa kravet på tidigare mantalsskrivning såsom villkor för upptagande i registret över utlandssvenskar. I så fall bör emellertid ett motsvarande villkor införas i vallagstiftningen för att utlandssvensken skall bli upptagen i röstlängd. Annars skulle följden bli att man skulle bli tvungen att låta alla utlandssvenskar rösta i samma valdistrikt. Det är en bättre ordning, säger utredningsmannen, att utlandssvenskarna får rösta i sina resp. utflyttningsdistrikt.

Utredningsmannen tar också upp frågan om kravet på tidigare mantalsskrivning i Sverige bör förknippas med en tidsgräns så att de som lämnat Sverige för mycket lång tid sedan utesluts ur registret. Han anser sig inte kunna förorda en sådan tidsgräns. Systemet bör, framhåller han, i stället utformas så att man har stränga krav på registrets aktualisering. Härigenom vinner man att endast utlandssvenskar som visat intresse för hemlandet blir uppförda i registret och får rösträtt. Tillförlitligheten hos registreringen från valsäkerhetssynpunkt skulle enligt utredningsmannens uppfattning bli densamma vare sig utlandssvenskens mantalsskrivning ligger närmare eller längre bort i tiden i förhållande till tidpunkten för registreringen. Syftet med den föreslagna lösningen av rösträttsfrågan skulle, anser utredningsmannen, i stor utsträckning förfelas om man införde en tidsgräns.

Den omständigheten att någon som ansöker om att bli upptagen i registret över utlandssvenskar vid sidan av sitt svenska medborgarskap har även utländskt medborgarskap bör enligt vad utredningsmannen

föreslår inte hindra bifall till ansökningen. Utredningsmannen erinrar i detta sammanhang om att det i Sverige finns åtskilliga politiska flyktingar, som blir svenska medborgare genom naturalisation men som inte kan få befrielse från sitt tidigare medborgarskap fastän det ligger i sakens natur att de önskar det. En begränsning av de rättsverkningar som är förenade med naturalisation skulle också, menar utredningsmannen, strida mot 33 § regeringsformen. Enligt regeringsformen skall naturaliserad utlänning åtnjuta samma förmåner och rättigheter som en infödd svensk medborgare.

Registret över utlandssvenskar är, som redan nämnts, avsett att ligga till grund för upprättande av röstlängder. Utredningsmannen föreslår att CFU skall göra upp särskilda röstlängder för svenska medborgare som inte är mantalsskrivna i Sverige, en för varje valdistrikt. Vid upprättande av röstlängd har CFU att pröva om vederbörande utlandssvensk skall antecknas som röstberättigad eller inte. Därvid kan bl. a. uppkomma fråga om vilken verkan som bör tillmätas en *o m y n d i g h e t s f ö r k l a r i n g* som meddelats av utländsk myndighet. I denna fråga står förslaget på den ståndpunkten att omyndighetsförklaringen skall utgöra rösträttshinder endast om den också i övrigt är giltig här i landet enligt den svenska internationella privaträttens regler. Detta är fallet endast om förklaringen meddelats i annat nordiskt land.

Det av utredningsmannen föreslagna systemet är avsett att fungera så att årliga registreringsanmälningar kommer in till CFU före den 1 april. CFU upprättar röstlängder valdistriktsvis på grundval av registret över utlandssvenskar och översänder senast den 20 juni röstlängderna till resp. lokala skattemyndigheter. I fortsättningen behandlas de särskilda röstlängderna för utlandssvenskar på samma sätt som de vanliga röstlängderna för personer som är bosatta i Sverige. Beträffande själva röstningsförfarandet skall i det hela gälla samma bestämmelser för utlandssvenskar som för andra. Om utlandssvensken inte är i Sverige vid valtillfället och kan rösta i sitt eget valdistrikt eller på posten, kommer han i stället att kunna rösta på svensk beskickning eller svenskt konsulat.

På grundval bl. a. av uppgifter i statistisk årsbok om utvandring och invandring under tioårsperioden 1953—1962 beräknar utredningsmannen att antalet personer som vill komma med i registret över utlandssvenskar kommer att uppgå till ca 30 000 och att av dessa ca 20 000 kommer att delta i andrakammarvalen.

Remissyttrandena över 1965 års förslag

Några remissinstanser, bl. a. *CFU* och *länsstyrelserna i Älvsborgs och Blekinge län*, förklarar att de inte ansett sig böra ta ställning till själva principfrågan om utlandssvenskarnas rösträtt utan begränsat sin granskning till att gälla den av utredningsmannen föreslagna registreringen av

utlandssvenskar och de tekniska för tsättningarna för utlandssvenskarna att bli upptagna i röstlängd. Det stora flertalet remissinstanser har emellertid uttryckligen gett sin anslutning till en reform som syftar till att bereda utlandssvenskar ökade möjligheter att delta i andra kammarval och folkomröstning.

Däremot är det en ganska allmän uppfattning bland remissinstanserna att den tilltänkta reformen inte bör omfatta även kommunalval. Svenska kommunförbundet och flera länsstyrelser instämmer uttryckligen i utredningsmannens uttalanden i denna fråga. Länsstyrelsen i Västmanlands län förklarar sig vara medveten om att många utlandssvenskar har ett levande intresse för sin hembygd. Mångårig vistelse utomlands torde emellertid fjärma utlandssvensken från bygdens ommunala liv och verksamhet i så hög grad att utöandet av kommunal rösträtt knappast kan ha något reellt innehåll för honom. Valnämnden i Rättviks kommun utvecklar liknande tankegångar. För dem som har varit bortom en längre tid har, säger valnämnden, de lokala banden tunnats ut. Rösträtt vid fullmäktigval och andra kommunala val torde därför inte ha någon betydelse för denna kategori svenskar. När det gäller rikspolitiken bör utlandssvenskarnas valdeltagande däremot vara synnerligen värdefull, eftersom utlandssvenskarna har fått en vidgad syn genom sin vistelse utanför våra lands gränser och inte genom syrats av lokalt tänkande.

En del remissinstanser motiverar in anslutning till utredningsmannens ståndpunkt under hänvisning till detta pågående reformarbetet på författningsområdet. Svenska stadsförbundet (majoriteten) finner sålunda att frågan om utlandssvenskars rösträtt hö nära samman med den nu pågående översynen av statsskicket. Enligt förundets mening är det välbetänkt att avvakta resultatet av denna översyn innan ställning tas till frågan om att utsträcka utlandssvenskars rösträtt till ett omfatta även kommunala val. Samma uppfattning kommer till uttryck i yttranden av Svenska landstingsförbundet, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus och Kopparbergs län samt valnämnden i Stockholm.

Utlandssvenskarnas förening finner för sin del att goda skäl kan anföras för att utlandssvenskarna bör å även kommunal rösträtt, men föreningen är medveten om att detta är en särskild utredning. I princip anser föreningen det självklart att utlandssvenskarna bör ha möjlighet att påverka även första kammarens sammansättning, särskilt som vår nuvarande författning bygger på principen om två jämställda kamrar. En rösträttsreform som gäller utlandssvenskarnas deltagande i andrakammarval bör emellertid enligt föreningens åsikt inte få fördröjas av ytterligare utredning eträffande rätten för utlandssvenskar att delta i kommunala val. Liknande synpunkter kommer till uttryck i Sveriges allmänna exportförenings yttrande.

Endast några enstaka remissinstanser anser att en reform redan från

början bör omfatta även kommunalvalen. Detta gäller *kronokamreraren i Hälsingborg* och *en minoritet inom Svenska stadsförbundet*.

Utredningsmannens uppfattning att en reform som ger utlandssvenskarna i gemen rösträtt måste föregås av grundlagsändring godtas av *överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Kopparbergs län, kronokamreraren i Hälsingborg* och *valnämnden i Rättviks kommun*. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* påpekar att rösträttsreformen, om 19 § riksdagsordningen inte ändras, skulle medföra att utlandssvenskar blev valbara även till riksdagens andra kammare. Att så f. n. är fallet med svenska diplomater och vissa svenska präster och missionärer i utlandet bör, mot bakgrunden av att riksdagen under årens lopp vid flera tillfällen har avvisat förslag om bostadsbandets borttagande, inte få till följd att en mångdubbelt större grupp utlandssvenskar utan inskränkning blir valbara. Ett sådant avsteg från bostadsbandet skulle i så fall motivera att frågan om dess bestånd åter tas upp till diskussion.

Flertalet remissinstanser är emellertid kritiska mot utredningsmannens resonemang kring grundlagsfrågan. Detta gäller bl. a. en majoritet av länsstyrelserna samt de organisationer vilka företräder utlandssvenskarnas intressen. *Länsstyrelserna i Stockholms och Jämtlands län* menar att 16 § riksdagsordningen uttömmande reglerar frågan om vilka som äger rösträtt vid andrakammarval och att paragrafen i sin gällande lydelse inte lägger hinder i vägen för den ifrågasatta reformen.

Utlandssvenskarnas förening uttrycker förvåning över att utredningsmannen kommer till det resultatet att införandet av rösträtt för utlandssvenskar förutsätter grundlagsändring. I frågans tidigare behandling har någon sådan uppfattning veterligen inte kommit fram. 1955 års valutredning räknade sålunda i sitt betänkande med att en reform rörande utlandssvenskarna skulle kunna ske utan ändring av grundlag. Föreningen finner det därför vara anledning att noga granska de skäl som utredningsmannen anfört till stöd för sin ståndpunkt. I 16 § riksdagsordningen har normerande bestämmelser getts beträffande rösträtt vid andrakammarval. Den principiella frågan om vem som äger rösträtt är reglerad genom paragrafens första och andra stycken. Den i tredje stycket upptagna bestämmelsen, att till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd och att valrätten skall grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, har karaktären av en tillämpningsföreskrift. Man skulle, säger föreningen, då kunna vänta sig att den i lagrummet omnämnda tillämpningsförfattningen, vallagen, och därtill anslutande författningar fått en sådan utformning att även utlandssvenskarna kan utöva sin rösträtt. Så är inte fallet. Även om denna brist historiskt kan förklaras — frågan om rösträtt för utlandssvenskar hade i ett tidigare skede inte så stor praktisk betydelse — framstår den i dagens Sverige som oacceptabel. Den aktuella uppgiften blir därför inte att ändra grundlagen — denna utsäger klart nog att även i utlandet

bosatta svenska medborgare har rösträtt — utan att justera tillämpningsförfattningarna så att utlandssvenskarna kan utöva sin lagliga rätt.

Utlandssvenskarnas förening kan inte acceptera utredningsmannens åsikt att det av ordalagen i 15 och 19 §§ samt 16 § tredje stycket riksdagsordningen skulle indirekt framgå att de för valbarhet och för utövande av rösträtt krävs bosättning här i landet. Utredningsmannens slutsats bygger enligt föreningens mening på en besynnerlig tankeoperation, som närmast skulle kunna betecknas som ett slags baklängestänkande. Han utgår från begreppet »bostadsband» som något i sig givet. Detta begrepp är i första hand tillämpligt på valbarhet. Valbarheten bygger emellertid på rösträtt, och därav skulle följa, att bostadsbandet måste tillämpas även på rösträtten. Följaktligen skulle den som ej är bosatt i Sverige sakna såväl valbarhet som rösträtt. Detta är enligt föreningens mening att ställa sakerna på huvudet. Rösträtt och valbarhet är två skilda begrepp. Att rösträtten är det primära och valbarheten det sekundära framgår klart av 19 § riksdagsordningen, där som villkor för valbarhet till andra kammaren uppställts krav på valrätt inom valkretsen. Det är sålunda naturligt nog valbarheten som bygger på rösträtten och inte tvärtom. I fråga om den praktiska konsekvensen av en reform beträffande utlandssvenskarna kan föreningen inte dela utredningens uppfattning att principen om bostadsband skulle allvarligt rubbas. Kvar står ju det väsentliga att de i Sverige bosatta svenska medborgarna, alltså det stora flertalet, är valbara endast inom den valkrets, där de bor. De i utlandet bosatta svenskarna, som ju utgör blott en minoritet, bor i själva verket inte alls inom någon svensk valkrets. Att de av praktiska skäl i rösträttshänseende måste hänföras till en viss valkrets i Sverige — som regel den där de senast varit mantalsskrivna — kan inte betraktas som något verkligt avsteg från bostadsbandet.

Föreningen fäster vidare uppmärksamheten på det förhållandet, att även utlänningar, som är mantalsskrivna i Sverige, inräknas i folkmängden, när det gäller att bestämma antalet mandat per valkrets. Utlänningarna som grupp kommer alltså att påverka mandatfördelningen mellan valkretsarna trots att de saknar rösträtt. Man kan, framhåller föreningen, sålunda inte hävda att det föreligger en korrespondens mellan mandatfördelning och antalet röstberättigade personer. I så fall måste det emellertid också vara klart att man inte kan motsätta sig att ge rösträtt till svenskar som är bosatta utomlands under hänvisning till att dessa svenskar inte ingår i rikets folkmängd som den beräknas vid mandatfördelningen.

Tankar, besläktade med dem som utvecklats av Utlandssvenskarnas förening, framförs även av bl. a. *Sveriges allmänna exportförening*. Exportföreningen tillägger att det för den enskilde utlandssvensken mången gång måste kännas diskriminerande att inte få utöva sin medborgerliga rättighet att rösta. Denna diskriminering har blivit påtagligare efter hand som inskränkningarna i rösträtten för de i Sverige mantalsskrivna myndiga svenskarna har försvunnit.

Som förut nämnts har utredningsmannen i sitt betänkande avvisat tanken på att lösa utlandssvenskarnas rösträttsfråga genom att ge nya grupper av utlandssvenskar rätt att stå kvar i den svenska folkbokföringen under vistelse utomlands. Flertalet remissinstanser som uttalar sig i denna fråga godtar utredningsmannens bedömning. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* pekar i sammanhanget på mantalsskrivningens rättsverkningar i andra hänseenden än i rösträttshänseende och på svårigheterna för folkbokföringsmyndigheterna att få reda på och registrera olika förändringar som rör utlandssvenskarna. *Valnämnderna i Malmö och Lund* anför liknande synpunkter. *CFU, överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Gotlands, Kalmar, Blekinge och Skaraborgs län* instämmer i allmänt hållna ordalag i utredningsmannens slutsatser.

Utlandssvenskarnas förening erinrar om att det i utredningsmannens direktiv har framförts det uppslaget att man via folkbokföringen i Sverige skulle ge rösträtt åt vissa begränsade grupper av utlandssvenskar, vilkas samhörighet med Sverige är särskilt tydligt uttalad. Föreningen vill emellertid instämma i utredningsmannens uttalande att det inte är möjligt att nå en godtagbar lösning efter denna linje. Enligt föreningens uppfattning går det nämligen inte att på objektiva hållbara grunder dela in utlandssvenskarna i en grupp som bör ha rösträtt och en grupp som inte bör ha rösträtt. Hur gränsen än dras skulle den komma att verka godtyckligt. Självfallet bör det inte finnas utrymme för något godtycke i rösträttssammanhang, där klara och entydiga kriterier är av nöden. Det enda hållbara kriteriet i detta sammanhang är uppenbarligen det svenska medborgarskapet. Föreningen vill också framhålla att en anknytning av rösträtten till vissa yrken eller befattningar i själva verket skulle innebära en återgång till ett system, där rösträtten är beroende på tillhörighet till visst stånd. Detta system avskaffades i Sverige för 100 år sedan.

Den enda remissinstans som förordar en lösning efter folkbokföringslinjen är *uppbördsdirektören i Stockholm*. Han anser det visserligen möjligt att lösa utlandssvenskarnas rösträttsfråga på det sätt som utredningsmannen har föreslagit, men han finner att en metod, som innebär att utlandssvenskar inordnas i den svenska folkbokföringen, är förenad med åtskilliga fördelar. När utredningsmannen diskuterat möjligheten att mantalsskrivningsvägen lösa frågan har han i likhet med 1955 års valutredning utgått från att endast vissa grupper av utlandssvenskar med en mera markerad anknytning till Sverige skulle få komma in i den svenska folkbokföringen. Uppbördsdirektören anser emellertid för sin del att folkbokföringsmetoden skulle kunna utformas på ett sådant sätt att varje svensk som utflyttar ur riket får rätt att efter anmälan stå kvar i folkbokföringen i Sverige. Han har i sitt yttrande utförligt redogjort för hur han tänker sig att systemet närmare skulle utformas.

I den mån remissyttrandena innehåller allmänna uttalanden om den av utredningsmannen förordade metoden med en särskild registrering vid sidan av folkbokföringen är dessa i regel positiva. Flera remissinstanser framhåller att den föreslagna metoden innefattar en enkel och ändamålsenlig lösning för att få utlandssvenskar upptagna i röstlängd. Uttalanden av denna innebör görs av *överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Uppsala, Blekinge, Värmlands och Örebro län, Utlandssvenskarnas förening, Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, lokala skattemyndigheten i Malmö, häradskrivaren i Sölvesborgs fögderi samt valnämnden i Rättviks kommun*. En fördel med den förordade registreringsmetoden är enligt *länsstyrelsen i Västernorrlands län* att man uppnår att endast sådana utlandssvenskar som har verklig anknytning till Sverige omfattas av reformen. Den frivilliga medverkan från utlandssvenskarnas sida som krävs för registrering utgör enligt länsstyrelsens uppfattning en god garanti för att de utlandssvenskar som enligt förslaget skall få rösträtt har den rätta intressegemenskapen med hemlandet. *Uppbördsverket i Göteborg och länsstyrelsen i Kalmar län* tror dock att registreringen av utlandssvenskar kommer att medföra ett betydande arbete för folkbokföringsmyndigheterna och att den i varje fall under en övergångstid kommer att föranleda svårigheter i tillämpningen.

Sveriges allmänna exportförening har i princip inte något att erinra mot den registreringsmetod, som utredningsmannen förordat. Emellertid skulle föreningen även kunna tänka sig en administrativt enklare lösning som går ut på att registreringen sker parallellt med den årliga mantalsskrivningen. Farhågorna för dubbelregistreringar i röstlängd finner föreningen vara överdrivna.

En viss tveksamhet kan spåras bland remissinstanserna om nyttan i andra sammanhang än rösträttssammanhang av ett register över utlandssvenskar. *CFU* påpekar att de av utredningsmannen verkställda undersökningarna närmast gett vid handen att det inte föreligger något absolut behov av ett centralt utlandssvenskt register av föreslagen typ. Samma påpekande gör *länsstyrelsen i Gotlands län*.

Riksförsäkringsverket säger sig inte ha någon bestämd uppfattning om nyttan på socialförsäkringens område av ett utlandssvenskregister för rösträttsändamål, eftersom registrets blivande omfattning är svår att förutse. Verket vill från de synpunkter det har att företräda endast uttala att förslagets genomförande skulle medföra viss arbetslättning och kanske större säkerhet vid aviseringen om utlandssvenskars rätt till folk- och tilläggs-pension.

Statistiska centralbyrån, länsstyrelsen i Uppsala län, Utlandssvenskarnas förening och Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet tror däremot att ett register över utlandssvenskar skulle komma till nytta i olika praktiska sammanhang såsom när det gäller att nå intresserade utlands-

svenskar i t. ex. sådant som rör barnens skolgång eller bistånd från svenska myndigheter vid krig och oroligheter. *Statistiska centralbyrån* anser att registret kan göra det möjligt för byrån att få fram vissa statistiska uppgifter om utlandssvenskarna som hittills har saknats. Sådana uppgifter, som redan föreligger i fråga om flera andra länder, efterfrågas ganska ofta även hos oss. Värdet av registret begränsas emellertid, säger statistiska centralbyrån, av att den angivna statistiken inte kommer att omfatta alla utlandssvenskar utan endast vuxna som känner ett tillräckligt starkt samband med Sverige för att varje år insända ansökan om att bli upptagna i registret.

De som känner tvekan inför nyttan av ett utlandssvenskt register från andra synpunkter än rösträttssynpunkter har ibland framfört förslag om att registret skall begränsas till att omfatta endast sådana vuxna personer som uppfyller rösträttsvillkoren. Propåer i denna riktning framförs bl. a. av *CFU, länsstyrelserna i Gotlands, Skaraborgs, Kopparbergs, Väster-norrlands och Norrbottens län samt valnämnden och kronokamreraren i Hälsingborg.*

En förtjänst med det av utredningsmannen föreslagna systemet är, enligt flera remissinstanser, att man får en central prövning som kan undanröja risken för att en röstberättigad utlandssvensk blir upptagen i mer än en röstlängd. *CFU* finner det rentav nödvändigt från valsäkerhetssynpunkt att man har en centraliserad procedur.

Utredningsmannens förslag att registret över utlandssvenskar skall bygga på ansökningar och årligen återkommande anmälningar har inte föranlett någon kritik från remissinstansernas sida. I ett par remissyttranden — *länsstyrelserna i Södermanlands och Gotlands län* — framkastas dock att det bör vara tillräckligt om anmälan sker endast de år då val skall äga rum.

Frågan hur det svenska medborgarskapet skall styrkas behandlas av några remissinstanser. *CFU* föreslår att ansökan om registrering obligatoriskt skall vara åtföljd av intyg från svensk beskickning eller lönat svenskt konsulat att sökanden innehar giltigt svenskt pass. *Utlandssvenskarnas förening* gör ett uttalande av liknande innebörd. Föreningen håller det också för sannolikt att sådana utlandssvenskar, som är intresserade av att rösta, i det stora flertalet fall innehar svenskt pass.

Till den i förslaget framförda tanken att svenskt medborgarskap skall få styrkas även genom intyg från pastorsämbete ställer sig några remissinstanser tveksamma. Bland dessa märks *länsstyrelsen i Västerbottens län och kronokamreraren i Hälsingborg.*

Enligt förslaget skall innehav av utländskt medborgarskap jämte det svenska inte utgöra hinder för registrering och rösträtt. Denna mening har vunnit anslutning från bl. a. *Utlandssvenskarnas förening, Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, länsstyrelsen*

i Stockholms län, valnämnden i Stockholm, valnämnden i Rättviks kommun och kronokamreraren i Hälsingborg. Utlandssvenskarnas förening framhåller att en motsatt uppfattning skulle leda till att en utlandssvensks rösträtt blev beroende av utländsk lagstiftning, något som självfallet inte kan accepteras.

Länsstyrelsen i Kristianstads län ifrågasätter däremot om inte rösträtt bör förvägras utlandssvenskar som har dubbelt medborgarskap.

Flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller lämnat utan erinran förslaget om att tidigare mantalsskrivning här i riket skall utgöra en förutsättning för att en utlandssvensk skall upptas i registret och få rösträtt här. Några, bland dem *Utlandssvenskarnas förening, Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, länsstyrelserna i Göteborg och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län* menar emellertid att ett sådant villkor inte bör uppställas. De anser att svenskt medborgarskap bör vara det enda villkoret för registrering. Den föreslagna inskränkningen skulle, framhåller sålunda utlandssvenskarnas förening, likaväl som andra inskränkningar i myndiga svenska medborgares rösträtt vara oförenlig med bestämmelserna i 16 § riksdagsordningen. I föreningens yttrande uttalas också att farhågorna för att kretsen »andragenerationssvenskar» skulle vara mycket vidsträckt och svårbestämbar är i hög grad överdrivna. Antalet utomlands boende svenska medborgare som skulle drabbas av inskränkningen torde vara litet. Bland dem finns emellertid sådana som utgör den svenska kolonins stöttepelare och som i olika former gör värdefulla insatser för Sverige. Länsstyrelsen i Skaraborgs län påpekar att en tidigare mantalsskrivning, som kanske är enstaka och ligger långt tillbaka i tiden, i och för sig inte är något kriterium på samhörigheten med hemlandet.

CFU, som liksom utredningsmannen anser att utlandssvenskarnas rösträtt bör vara avhängig av att vederbörande någon gång varit registrerad i den svenska folkbokföringen, vill anknyta till tidigare kyrkobokföring i Sverige och inte till mantalsskrivning här. Enligt CFU:s uppfattning skulle kontrollen av vederbörandes personliga förhållande från teknisk synpunkt bli lättare att genomföra. CFU utvecklar sin uppfattning på följande sätt.

Hos CFU förvaras personakter för personer som från och med 1947 överförts till bok över obefintliga eller avförts som utvandrade. Vid sidan av personakterna finns ett sökregister som innehåller registerkort avseende dels nämnda kategorier dels ock personer som antecknats såsom obefintliga före 1947.

Om en person återfinns i CFU:s register såsom utvandrad eller obefintlig framgår det av registerkortet i vilken församling han senast var kyrkobokförd. Mantalsskrivningsort finns däremot ej antecknad i personakt eller kort. En bedömning av presumtiv mantalsskrivningsort kan visserligen göras med ledning av de flyttningsdata som finns antecknade på personakten men med säkerhet kan mantalsskrivningsorten ej fastställas. För efterforskning i mantalsslängd erfordras dessutom uppgift om den fastighet där personen varit bokförd och denna framgår ej av personakten. I de fall

sökanden ej kan lämna riktiga uppgifter om den fastighet och ort där han senast var mantalsskriven skulle det bli nödvändigt att hos pastorsämbetet inhämta upplysning därom.

Beträffande personer som avförts ur folkbokföringen före den 1 januari 1947 såsom utvandrade saknas uppgift i CFU:s register. Att återfinna sådan person i mantalslängd där han senast varit mantalsskriven skulle bli förenat med stora svårigheter. Man torde kunna utgå ifrån att vederbörande själv i många fall ej längre vet varken fastighetens beteckning eller år för utvandring. Genom de ändringar i fögderiindelningen som kan ha skett är det många gånger svårt att avgöra i vilken lokal skattemyndighets mantalslängd personen senast varit uppförd. För att utröna senaste kyrkobokföringsort blir man i första hand hänvisad till församlingarnas utflyttningsböcker. Även sådan efterforskning kan bli tidsödande men torde dock vara betydligt mindre arbetskrävande och även leda till större möjligheter att återfinna vederbörande. Har man på detta sätt kunnat fastställa i vilken församling personen vid sin utvandring var kyrkobokförd, synes det överflödigt att även konstatera att han varit upptagen i mantalslängd.

Då de kategorier svenska medborgare, varom här är fråga, som regel torde ha varit såväl mantalsskrivna som kyrkobokförda i riket, skulle det ej innebära någon nämnvärd ändring av kretsen röstberättigade i förhållande till utredningens förslag om man anknyter förutsättningarna för rösträtten till tidigare kyrkobokföring i riket i stället för mantalsskrivning.

I administrativ ordning bör bestämmas inom vilken församling sökanden skall upptagas i röstlängd i de fall ändring i församlingsindelningen skett eller personen angivits tillhöra icke territoriell församling.

I samband med behandlingen av kravet på tidigare mantalsskrivning som förutsättning för utlandssvenskarnas rösträtt, tar vissa remissinstanser upp frågan om en tidsgräns bör uppställas så att mantalsskrivningen inte kommer att ligga alltför långt tillbaka i tiden. Tanken på en sådan tidsgräns avvisas av *Utlandssvenskarnas förening, Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Älvsborgs och Skaraborgs län samt valnämnden i Stockholm.*

Andra menar däremot att en tidsgräns är motiverad från både praktiska och principella synpunkter. *Länsstyrelsen i Gotlands län* framhåller att förslaget öppnar möjlighet till valdeltagande för stora grupper svenskar, som varit bosatta utomlands under mycket lång tid och som kanske helt förlorat kontakten med och intresset för hemlandet eller som saknar kännedom om här rådande politiska förhållanden. Liknande synpunkter anförs av *länsstyrelserna i Kopparbergs och Gävleborgs län.* Även *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* förordar en tidsgräns. Denna länsstyrelse påpekar att om mantalsskrivningen får ligga längre tillbaka i tiden än tio år så blir det mycket svårt att i mantalslängderna återfinna eller identifiera en person, vars ansökan är ofullständig.

Medan utredningsmannens förslag att CFU skall vara registreringsmyndighet i allmänhet godtagits av remissinstanserna, har däremot förslaget att

CFU:s beslut i registreringsärendet inte skall få överklagas väckt åtskillig kritik. CFU, överståthållarämbetet och valnämnden i Stockholm har dock godtagit förslaget, valnämnden under påpekande att praktiska skäl talar för den föreslagna ordningen.

Kritiska till förslaget är länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Gotlands, Hallands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs och Norrbottens län, Utlandssvenskarnas förening, samt valnämnden och kronokamreraren i Hälsingborg. Dessa remissinstanser finner det av hänsyn till rätts säkerheten nödvändigt att möjlighet införs till överprövning av registreringsmyndighetens beslut. Länsstyrelsen i Stockholms län menar också att utredningsmannens förslag inte är hållbart från principiella synpunkter. Inom förvaltningsförfarandet är den som varit part i ett ärende regelmässigt berättigad att anföra besvär över beslutet i ärendet. Enligt gällande val lagar föreligger också rätt att anföra besvär i anledning av framställd anmärkning mot röstlängden och sådan besvär rätt föreligger oaktat prövningen av anmärkning som regel har samma formella karaktär och lämnar lika litet utrymme för diskretionär prövning som CFU:s föreslagna prövning av utlandssvensks ansökan att bli upptagen i utlandssvenskregistret.

I vissa av de kritiska yttrandena har förslag förts fram hur möjlighet till överprövning av registreringsmyndighetens beslut lämpligen bör ordnas. Utlandssvenskarnas förening och länsstyrelsen i Gotlands län menar att CFU:s beslut i dessa frågor skall kunna överklagas till regeringsrätten. Länsstyrelsen anser också att registreringsmyndigheten bör få möjlighet till själv rättelse. Tanken på att kammarrätten skall vara besvärinstans förs fram av en länsstyrelse, medan en annan ifrågasätter om inte överprövningen bör äga rum hos lokal skattemyndighet. Länsstyrelsen i Norrbottens län utvecklar i sitt yttrande vissa förslag som närmast syftar till att inom ramen för gällande anmärkningsförfarande skapa möjlighet till här ifrågasatt överprövning.

Tanken i förslaget att CFU skall upprätta röstlängder över röstberättigade utlandssvenskar avstyrks av CFU själv. Enligt CFU:s uppfattning bör CFU endast föra registret över utlandssvenskarna och med ledning av registret tillställa lokal skattemyndighet uppgift om vilka utlandssvenskar som är röstberättigade inom fögderiet. På den lokala skattemyndigheten bör det därefter ankomma att införa vederbörande utlandssvensk i ordinarie röstlängden för valdistriktet. Uppbördsdirektören i Stockholm uttalar sig i liknande riktning

Utredningsmannens förslag att röstlängder över röstberättigade utlandssvenskar skall upprättas valdistriktsvis har föranlett kritiska anmärkningar från en del remissinstanser. CFU betvivlar att denna ordning är lämplig. Förfarandet blir tungrott och opraktiskt om CFU skall upprätta och underteckna röstlängder för ett mycket stort antal valdistrikt, av vilka de flesta upptar endast ett fåtal röstberättigade. Valnämnden i Stockholm

påpekar att upprättandet av röstlängderna skulle bli tidsödande särskilt med hänsyn till den årliga förändring som valdistrikten undergår av organisatoriska skäl och på grund av ny fastighetsindelning. I stället föreslår denna valnämnd att länsstyrelsen skall äga förordna att utlandssvenskarna inom en kommun skall sammanföras till visst eller vissa valdistrikt. *Överståthållarämbetet* ansluter sig till valnämndens förslag. Förslag av liknande innebörd förs fram i *valnämndens i Göteborg* yttrande. I en promemoria, som återopats av *valnämnden i Stockholm* och som upprättats av nämndens sekreterare, görs också gällande att övervägande skäl talar mot att låsa fast utlandssvenskarna vid valdistrikt på det sätt som utredningsmannen föreslagit.

Den omständigheten att någon är omyndigförklarad skall enligt utredningsmannens förslag inte hindra att han upptas i registret över utlandssvenskar. En annan fråga är vilken verkan en omyndighetsförklaring har i röstlängdssammanhang. Utredningsmannen har föreslagit att av utländsk myndighet meddelad omyndighetsförklaring av svensk medborgare inte skall diskvalificera från rösträtt. Detta förslag har godtagits av bl. a. *CFU, länsstyrelsen i Stockholms län, valnämnden i Stockholm, Utlandssvenskarnas förening* och *kronokamreraren i Hälsingborg*. I några remissyttranden, bl. a. från *valnämnderna i Göteborg och Hälsingborg*, ifrågasätts om inte ansökan att bli upptagen i registret bör innehålla en försäkran att sökanden inte är förklarad omyndig i Sverige eller annat nordiskt land.

Departementschefen

Sedan gammalt ligger mantalsskrivningen till grund för röstlängderna. Den har därigenom betydelse för rösträtten både vid andrakammarval och vid kommunala val. I praktiken betyder sammankopplingen av mantalsskrivning och röstlängder att endast personer som är bosatta i Sverige är röstberättigade vid svenska val. Vissa svenskar som bor eller stadigvarande vistas utomlands kan dock fortsätta att vara mantalsskrivna i Sverige och därmed bevara sin rösträtt under bortovaron från hemlandet. Detta gäller diplomater, sjömän som är inskrivna i sjömanshus samt präster och missionärer.

Tid efter annan har önskemål framförts att även andra utlandssvenskar än de som tillhör någon av dessa kategorier skall få rätt att delta i svenska val. Detta har visat sig vara en svårlöst fråga. Något säger det kanske i sammanhanget att det fortfarande är undantag i demokratiskt styrda länder att personer som bor utomlands får delta i hemlandets val. Varken Danmark, Finland, Island eller Norge — för att nu bara se till våra nordiska grannländer — känner i princip någon rätt för det egna landets medborgare att delta i hemlandets val till folkrepresentationen eller

till kommunala församlingar under tid då de är bosatta i annat land. Tvärtom fordras ibland vid återflyttning till hemlandet viss tids bosättning där för att vederbörande skall få tillbaka sin rösträtt. I Finland gäller sålunda en karenstid på tre år och i Island en karenstid på fem år.

Svårigheterna att tillgodose önskemålet om rösträtt för utlandssvenskar sammanhänger med att utlandssvenskarna utgör en mycket heterogen grupp. I gruppen ingår personer som emigrerat i egentlig mening, dvs. definitivt lämnat Sverige i avsikt att skapa sig en ny framtid i ett annat land. Met det finns också utlandssvenskar som bor i ett främmande land under ett begränsat antal år t. ex. för studier eller som representanter för svenska företag eller som tjänstemän i internationella organisationer. Tänker man på emigranterna ter det sig knappast rimligt att de skall ha rösträtt vid svenska val, eftersom de inte alls eller endast i mycket ringa utsträckning påverkas av de beslut som riksdagen och svenska kommunala församlingar fattar. Tänker man däremot på den senare kategorin finner man att starka skäl talar för att bortovaro hemifrån under några få år inte skall behöva medföra ens temporär förlust av rösträtt. Antalet svenskar som vistas utomlands en kortare period för att sedan återvända hem har ökat under de senaste decennierna och kommer sannolikt också i framtiden att öka i takt med den ekonomiska integrationen i Europa och vidareutvecklingen av våra internationella förbindelser med världen i övrigt.

Två utredningar har under senare år arbetat med uppgiften att finna en lösning på frågan om utlandssvenskarnas rösträtt, och de betänkanden som nu föreligger från dessa utredningar innehåller konkreta förslag i ämnet. Remissbehandlingen av betänkandena visar att det är en utbredd uppfattning bland remissinstanserna att man bör ge utlandssvenskar rätt att under vissa villkor delta i a n d r a k a m m a r v a l. Jag delar denna uppfattning. Men jag vill genast göra klart att problemen på detta område är sådana att man aldrig kan komma fram till en helt idealisk lösning. Redan av vad jag tidigare har sagt framgår att det inte kan komma ifråga att ge rösträtt åt alla svenska medborgare som bor utomlands oavsett om de kan antas återvända till Sverige och oavsett hur länge de varit borta hemifrån. Men det är å andra sidan inte möjligt att utforma regler som på ett oomtvistligt sätt skiljer ut just de utlandssvenskar som bör vara bevarade vid sin rösträtt under vistelsen utomlands. Om man vill ha en positiv lösning, måste man acceptera regler som innebär en schematisk avgränsning av den röstberättigade personkretsen.

En reform som ger utlandssvenskar rätt att delta i andrakammarval för automatiskt med sig en motsvarande utvidgning av kretsen av röstberättigade vid f o l k o m r ö s t n i n g. För att reformen skall omfatta även k o m m u n a l v a l krävs däremot särskilda lagstiftningsåtgärder. I båda betänkandena sägs denna fråga vara mindre angelägen, och denna åsikt delas av det stora flertalet remissinstanser. De som vill att en rösträtts-

reform skall omfatta även kommunalvalen hänvisar bl. a. till kommunalvalens betydelse för första kammarens sammansättning. De anser det inkonsekvent att utlandssvenskarna skulle få vara med och välja andra-kammarledamöter men inte få något inflytande på första kammaren, vars sammansättning bestäms av kommunalvalens utgång. Oberoende av vilken vikt man tidigare kan ha velat tillmäta detta argument, måste det numera anses ha förlorat sin tyngd. Författningsfrågan har kommit i ett sådant läge att man har anledning att räkna med att tvåkammarriksdagen inom kort kommer att ersättas med en enkammarriksdag som i sin helhet väljs i direkta val. Det kan också antas att utlandssvenskarnas intresse för valen är betydligt mindre när det gäller kommunala val än när det gäller riksdagsval. Jag finner inte något hinder mot att, som båda utredningarna har föreslagit, hålla kommunalvalen utanför den tilltänkta reformen.

I 1965 års betänkande har utredningsmannen gett uttryck åt uppfattningen att frågan om utlandssvenskarnas rösträtt inte kan lösas utan grundlagsändring. Jag finner inte anledning att här ta upp hans resonemang till utförlig behandling. Jag kan i stort sett nöja mig med att konstatera att det inte finns någon bestämmelse i våra grundlagar som gör rösträtten beroende av bosättningen. De bestämmelser som gör att rösträtten vid andrakammarval f. n. i huvudsak är begränsad till personer som är bosatta i Sverige återfinns uteslutande i ValL och folkbokföringsförordningen.

Det är visserligen riktigt, som utredningsmannen påpekar, att en utlandssvensk som får rösträtt därmed också blir valbar som andrakammarledamot för den valkrets där han är röstberättigad, och det kan synas mindre tilltalande att en person som inte är bosatt i Sverige skall kunna väljas till riksdagsman. Några praktiska problem tror jag emellertid inte att denna formella möjlighet kommer att skapa, och jag kan i varje fall inte se att utredningsmannen har fog för sin åsikt att den skulle tvinga till en omprövning av valbarhetsbestämmelserna i 19 § riksdagsordningen.

Den första frågan man ställs inför när det gäller att avgränsa den krets av utlandssvenskar som bör få rösträtt är vilken metod man bör välja för avgränsningen. Skall man försöka lösa rösträttsfrågan genom att välja ut vissa kategorier av utlandssvenskar som i likhet med diplomater, sjömän m. fl. skall kunna stå kvar i den svenska folkbokföringen trots att de stadigvarande vistas utomlands? Eller skall man försöka finna generellt verkande kriterier som kan tillämpas på alla kategorier av utlandssvenskar? Båda utredningarna och en så gott som enhällig remissopinion har avvisat den förra metoden. Även jag är av den uppfattningen att man inte kan komma långt med en lösning inom folkbokföringens ram. Jag har redan påpekat att utlandssvenskarna är en utomordentligt heterogen grupp och en avgränsning av den röstberättigade personkretsen efter yrke eller annat liknande kriterium måste bli godtycklig om man går nämnvärt utanför de redan

nu privilegierade kategorierna. Det skulle också vara svårt att göra kriterierna tillräckligt konturskarpa. Dessutom tillkommer även åtskilliga andra betänkligheter av vilka en del sammanhänger med att folkbokföring av en utlandssvensk får rättsverkningar på många andra områden än vallagstiftningens. Jag tror att tanken på att av rösträttsskäl mantalsskriva utlandssvenskar i Sverige i väsentligt större omfattning än som f. n. sker kan avföras ur diskussionen.

Möjligheterna att finna lämpliga generella kriterier för avgränsning av den röstberättigade personkretsen är begränsade. Det bästa vore om man kunde finna ett kriterium som gjorde att vid varje val rösträtt förbehölls sådana utlandssvenskar som kan väntas återvända till Sverige inom en inte alltför avlägsen framtid. Det är ju dessa utlandssvenskar som på ett mera påtagligt sätt berörs av de beslut riksdagen skall fatta under den period som valet gäller. Det säger sig emellertid självt att något sådant kriterium inte står att finna. Man får i stället hålla sig till utlandssvenskens anknytning till Sverige i det förflutna.

Båda utredningarna har föreslagit regler som innebär att endast utlandssvenskar som tidigare varit folkbokförda i Sverige skall få rätt att delta i andrakammarvalen. 1955 års valutredning har i sitt förslag dessutom uppställt krav på en tidsgräns som innebär att folkbokföringen i Sverige skall hänföra sig till något av de senaste fem åren före det år då röstlängden upprättas. Detta är enligt min mening en naturlig och riktig tanke. Dels är typiskt sett ovissheten större om utlandssvensken någonsin kommer att återvända till Sverige ju längre han har varit borta. Dels måste man anta att förtroendet med svensk samhällsutveckling och med de problem som är aktuella i den svenska dagspolitiken generellt sett blir mindre ju längre tid som har förflutit från det utlandssvensken lämnade Sverige. Mot en tidsgräns kan inte med fog invändas att den är ett alltför grovt kriterium. Som jag tidigare framhållit ligger det i sakens natur att den röstberättigade personkretsen måste bestämmas på ett schematiskt sätt. Om man stannar vid fem år som valutredningen har föreslagit torde röst-rättsreformen inbegripa alla de kategorier av utlandssvenskar som det är särskilt angeläget att få med. Som jag ser det är det väsentligaste skälet för den tilltänkta reformen att man bör anpassa vallagstiftningen till en modern tids förhållanden. Med det livliga ekonomiska och kulturella utbyte över gränserna som numera förekommer är det framför allt angeläget att se till att rösträtten inte går förlorad för de många svenskar som tillbringat några år i ett främmande land t. ex. för studier eller såsom led i yrkesverksamhet eller för att göra en insats i internationell biståndsverksamhet. För den av valutredningen förordade tidsgränsen kan emellertid anföras även andra skäl. Förändringar av betydelse för rösträtten som inträffar efter det utlandssvensken lämnat Sverige är svåra att få besked om för de svenska röstlängdsmyndigheterna. Osäkerheten om den som vill bli upptagen i

röstlängd verkligen uppfyller de allmänna rösträttsvillkoren i 16 § riksdagsordningen skulle kunna bli besvärande om man inte hade en tidsgräns. Detta gäller inte minst det grundläggande rösträttsvillkoret att vederbörande skall vara svensk medborgare för att få komma med i röstlängden. Den bevisning om medborgarskapet som man kan fordra i röstlängdssammanhang måste under alla förhållanden bli summarisk och den kan inte ge hundra-procentig säkerhet. I sammanhanget kan erinras om att en svensk, som bosätter sig i annat nordiskt land, brukar kunna förvärva medborgarskap i hemvistlandet efter fem år. Han förlorar då samtidigt sitt svenska medborgarskap.

Valutredningens förslag om ett femårsvillkor är alltså enligt min uppfattning välmotiverat från både principiella och praktiska synpunkter. Jag förordar att man tar fasta på förslaget vid lösningen av utlandssvenskarnas rösträttsfråga.

Det jag hittills har sagt hänför sig till frågan i vilken utsträckning man för utlandssvenskarnas skull bör uppmjuka det krav på bosättning som i praktiken gäller som villkor för rösträtt vid andrakammarval. I allt annat än sådant som har med bosättningsförhållandena att göra bör man enligt min mening tillämpa samma villkor för utlandssvenskar som för andra. Den omständigheten att någon vid sidan av sitt svenska medborgarskap även har utländskt medborgarskap bör alltså i och för sig inte, som valutredningen förordat i sitt betänkande, hindra att han blir upptagen i röstlängd. I konsekvens härmed men till skillnad från valutredningen anser jag också att en omyndighetsförklaring som meddelats av utländsk myndighet bör utgöra diskvalifikationsgrund endast om omyndighetsförklaringen har giltighet i Sverige i andra hänseenden än beträffande rösträtten. Detta torde i allmänhet inte vara fallet. Har en svensk förklarats omyndig i Danmark, Finland, Island eller Norge gäller beslutet emellertid civilrättsligt här i landet och det bör då beaktas även i rösträttshänseende.

Jag är medveten om att min ståndpunkt i sällsynta undantagsfall kan ge en utlandssvensk en gynnad ställning. Det kan sålunda inträffa t. ex. att en svensk, som är bosatt i Tyskland och har blivit förklarad omyndig där, får delta i ett andrakammarval fastän han kanske, om han bott i Sverige, skulle ha förklarats omyndig även i vårt land och därmed förlorat sin rösträtt. Det är emellertid tveivelaktigt om det skulle stå i överensstämmelse med 16 § riksdagsordningen att i vallagstiftningen införa villkor som kompletterar riksdagsordningens bestämmelser om omyndighet som rösträttshinder. Även om detta vore möjligt skulle de kompletterande reglerna knappast komma att fungera i praktiken.

Beträffande den tekniska utformningen av ett system som ger utlandssvenskar möjlighet att delta i val i hemlandet är det en fast utgångspunkt att systemet måste bygga på att de som vill utöva sin rösträtt själva ger sig till känna för myndigheterna. Svenska myndigheter förfogar inte över så-

dana uppgifter beträffande svenskar som bor utomlands att ett officialförfarande är möjligt.

I övrigt kan man gå fram efter olika linjer. Enligt valutredningens förslag i 1962 års betänkande skall utlandssvenskar efter anmälan tas upp i de vanliga röstlängderna som upprättas valdistriktsvis av de lokala skattemyndigheterna. Svagheten med ett sådant system är främst att en lokal handläggning av ärendena gör det svårt att kontrollera att utlandssvensken uppfyller villkoren för att bli upptagen i röstlängd. Möjligheterna att förebygga dubbelregistrering och dubbelröstning inom skilda valkretsar eller valdistrikt blir också små. Under remissbehandlingen har riktats åtskillig kritik mot utredningens förslag just från dessa synpunkter.

En annan möjlighet anvisas i 1965 års betänkande. Utredningsmannen föreslår i betänkandet att man skall lägga upp ett centralt register över utlandssvenskar och att detta register skall användas som underlag för särskilda röstlängder för utlandssvenskarna på motsvarande sätt som mantalslängderna utgör underlaget för de vanliga röstlängderna. Systemet är avsett att fungera så att anmälningar flyter in varje år till registret som förs av en central myndighet, CFU. Varje utlandssvensk, som någon gång varit mantalsskriven i Sverige, kan bli upptagen i registret vare sig han uppfyller de i 16 § riksdagsordningen föreskrivna rösträttsvillkoren eller inte. Men en förutsättning för att han skall få stå kvar i registret är att han gör ny anmälan varje år. På grundval av registret upprättar CFU valdistriktsvis särskilda röstlängder för utlandssvenskar. De särskilda röstlängderna sänds sedan till de lokala skattemyndigheterna och fogas vid de vanliga röstlängderna. I fortsättningen skall enligt förslaget tillämpas samma procedur för de särskilda röstlängderna som för de vanliga, dvs. samma tillvägagångssätt för granskning, framställande och prövning av anmärkning mot röstlängdens innehåll etc.

I sitt betänkande har utredningsmannen uttalat förhoppningen att ett register över utlandssvenskar skulle kunna bli till nytta i andra sammanhang än valsammanhang, t. ex. när våra myndigheter i en internationell kris-situation vill nå kontakt med svenska medborgare i ett oroshörn av världen. Han är emellertid inte själv övertygad om att det finns ett absolut behov av ett register över utlandssvenskar. Tvivlen har knappast skingrats genom remissbehandlingen. Det föreslagna registret måste bli betungande att föra för den centrala myndigheten, och ändå kommer det inte att ge fullständiga upplysningar om vilka svenskar som är bosatta på olika platser utanför vårt lands gränser. Endast de som låtit registrera sig och förnyat sin registrering på föreskrivet sätt kommer att finnas med. Jag tror för min del inte att nyttan av ett på detta sätt avgränsat register uppväger de administrativa olägenheterna och kostnaderna. Man kan också med skäl fråga sig om systemet i verkligheten skulle komma att fungera på det sätt som är tänkt. För många utlandssvenskar kan det te sig egendomligt att

anmälan om registrering skall behöva göras under mellanvalsåren. Det är inte säkert att kravet på årligen förnyade anmälningar skulle kunna upprätthållas i längden.

Inom justitiedepartementet har under ärendets beredning utarbetats ett tredje alternativ, som i likhet med valutredningens förslag innebär att utlandssvenskens initiativ skall inriktas direkt på att han skall bli upptagen som röstberättigad i röstlängd. Handläggningen av ansökningsärendena skall däremot, liksom i 1965 års förslag, ske centralt hos CFU, som har de bästa förutsättningarna att snabbt och säkert kontrollera sökandenas tidigare folkbokföringsförhållanden. CFU skall upprätta särskilda röstlängder för utlandssvenskar, en för varje valkrets. I det fortsatta förfarandet får länsstyrelserna beträffande de särskilda röstlängderna överta de funktioner som valnämnderna har i fråga om de vanliga röstlängderna, dvs. länsstyrelserna skall lägga ut röstlängderna för granskning och pröva anmärkningarna mot dem. Jag är för min del övertygad om att ett system med dessa huvuddrag bättre än de båda utredningsförslagen förenar kraven på att systemet dels skall vara enkelt och smidigt för den enskilde utlandssvensken och dels skall möjliggöra en snabb handläggning hos myndigheterna och en tillfredsställande kontroll såväl av att endast personer som uppfyller föreskrivna villkor blir upptagna i röstlängderna som av att inga tillfällen ges till dubbelregistrering eller dubbelröstning. Tanken att de särskilda röstlängderna för utlandssvenskar skall upprättas valkretsvis och inte valdistriktvis tror jag är ägnad att spara åtskilligt arbete som CFU annars skulle få lägga ned på att placera in utlandssvenskarna i rätt valdistrikt. Valdistrikten är talrika — fler än 6 000 — och ändringar i distriktsindelningen förekommer ofta. En fördelning av utlandssvenskarna på valdistrikt är inte nödvändig för att de skall kunna delta i andrakammarval eller folkomröstning. Däremot behövs en fördelning på valkretsar. En sådan kan man få genom att varje utlandssvensk som är röstberättigad upptas i den särskilda röstlängden för den valkrets där han senast varit folkbokförd. Det arbete som är förbundet med att fördela röstberättigade utlandssvenskar på valkretsar torde inte skapa några större svårigheter för CFU.

Beträffande villkoren för att en utlandssvensk skall bli upptagen i särskild röstlängd framgår av vad jag tidigare har sagt att man bör kräva dels att han uppfyller de allmänna rösträttsvillkoren enligt 16 § riksdagsordningen (dvs. att han är svensk medborgare, har uppnått rösträttsåldern och inte är omyndigförklarad) dels att han inte är mantalsskriven i Sverige men har varit folkbokförd här någon gång under de fem år som närmast föregått det år då röstlängden upprättas. I fråga om den tidigare folkbokföringen föreslår jag att man, i enlighet med vad CFU förordat, knyter an till kyrkobokföringen och inte

till mantalsskrivningen. Tidigare kyrkobokföring kan kontrolleras i CFU:s egna register och akter, medan detta däremot inte är fallet beträffande mantalsskrivningen.

Den kontroll som CFU skall göra av att en utlandssvensk, som ansöker om att bli upptagen i särskild röstlängd, uppfyller föreskrivna villkor får bli huvudsakligen formell och kan i allmänhet ske med ledning av material som redan finns hos CFU. Endast beträffande villkoret att sökanden skall vara svensk medborgare uppkommer ett problem. Det är i allmänhet svårt för utlandssvensken att prestera fullt övertygande bevisning att han fortfarande är svensk medborgare. Att lita enbart till en försäkran på heder och samvete av sökanden själv är knappast lämpligt. Ett uppslag, som kommit fram under remissbehandlingen av betänkningarna och som jag däremot anser att man kan ta fasta på, är att utlandssvensken får styrka sitt medborgarskap genom ett färskt intyg från polismyndighet, beskickning eller konsulat om att han har ett giltigt svenskt pass och enligt passet är svensk medborgare. Jag föreslår att företeende av sådant intyg görs obligatoriskt. Visserligen föreligger inget passtväng inom Norden. Svenskar som bor i annat nordiskt land får emellertid förutsättas ha pass eller, om de önskar bibehålla sin rösträtt i Sverige, skaffa sig pass. Normalt bör intyget om svenskt pass anses utgöra tillräcklig bevisning. Om det i något fall skulle visas att sökanden, trots att han företett föreskrivet intyg, inte längre är svensk medborgare måste dock helt naturligt denna motbevisning beaktas.

Tidsschemat för handläggningen av ärenden angående särskild röstlängd kan lämpligen fastställas i nära anslutning till vad som gäller för de vanliga röstlängderna. Jag föreslår följande.

1. Ansökan skall komma in till CFU senast den 30 april.
2. CFU prövar ansökningarna så snabbt som möjligt och upprättar de särskilda röstlängderna. Röstlängderna upprättas före den 30 juni.
3. Röstlängd översänds till vederbörande länsstyrelse. Hos länsstyrelsen skall särskild röstlängd vara framlagd för granskning under tiden den 6—12 juli.
4. Anmärkning mot särskild röstlängd skall framställas hos länsstyrelsen senast den 18 juli.
5. Anmärkningar prövas och röstlängden justeras av länsstyrelsen den 5 augusti.
6. Om val skall hållas i september sänder länsstyrelserna omedelbart efter sammanträdet den 5 augusti röstkort till de utlandssvenskar som är röstberättigade.

Självastningsförfarandet erbjuder inte några speciella problem. Det kan vara lämpligt att länsstyrelsen får utse ett valdistrikt där den särskilda röstlängden för valkretsen skall vara utlagd när val hålls. På det

sättet får utlandssvensken möjlighet att rösta genom personlig inställelse om han är hemma vid valtillfället. Det normala måste emellertid antas bli att utlandssvensken röstar på beskickning eller konsulat eller, om han är i Sverige, på posten.

Jag har förut sagt att det nya systemet bör vara så enkelt och smidigt som möjligt för utlandssvenskarna. För att underlätta för dem att anlita systemet bör blanketter till ansökan att bli upptagen i röstlängd och intyg om svenskt pass tillhandahållas kostnadsfritt hos CFU och på beskickningar och konsulat. Av praktiska skäl är det nödvändigt att fordra ett strikt iakttagande av att ansökan och intyg skall vara CFU tillhanda senast den 30 april. En ofullständighet i ansökan i något hänseende bör emellertid inte föranleda att ansökan avslås om sökanden ändå kan återfinnas i CFU:s handlingar och han uppfyller villkoren för att bli upptagen i särskild röstlängd. De formella kraven bör begränsas till ett nödvändigt minimum.

Utlandssvenskarna bör få möjlighet att delta redan i 1968 års andrakammarval. De nya reglerna om särskild röstlängd för utlandssvenskar bör därför tr ä d a i k r a f t den 1 januari 1968.

Bestämmelserna om särskild röstlängd bör få sin plats i Vall. Införandet av dessa bestämmelser kräver jämkningar även i KVL. Samtidigt bör emellertid göras vissa ändringar i dessa lagar som inte sammanhänger med frågan om utlandssvenskarnas rösträtt. De fristående ändringarna föranleds dels av att Stockholms stad och Stockholms län den 1 januari 1968 läggs samman till ett län (jfr prop. 1967:77, SU 97, rskr 221), dels av att vid sidan av värnpliktstjänstgöring numera införts en annan form av tjänsteplikt, vapenfri tjänst (prop. 1966:107, L²U 45, rskr 269), som måste beaktas vid utformning av Vall:s och KVL:s regler om röstning före valdagen.

Specialmotivering

I avbidan på en lagteknisk översyn av Vall i dess helhet — en sådan översyn torde inte kunna anstå någon längre tid — bör de nya bestämmelserna om särskild röstlängd kunna införas i bokstavsbetecknade paragrafer under rubriken »Om särskild röstlängd» omedelbart efter de nuvarande bestämmelserna i Vall om den vanliga, av lokal skattemyndighet upprättade röstlängden. Den vanliga röstlängden bör därvid få benämningen »allmän röstlängd».

Förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen

1, 12, 13, 14, 28 och 30 §§.

1 och 30 §§ innehåller bestämmelser om landets indelning i valkretsar för förstakammar- resp. andrakammarval. Stockholms stad och Stockholms län läggs den 1 januari 1968 samman till ett län. Den nya länsindelningen är emellertid inte avsedd att påverka vare sig den landstingskommunala indelningen eller indelningen i andrakammarvalkretsar. Stockholms stad och Stockholms läns landstingskommun skall alltså utgöra var sin valkrets vid val till andra kammaren. Samtidigt med att 30 § jämkas i överensstämmelse härmed bör en redaktionell ändring göras i 1, 12, 13, 14 och 28 §§. ValL:s term landstingsområde bör utbytas mot det numera gängse uttrycket landstingskommun.

37—53 §§.

Röstlängd, som upprättas av lokal skattemyndighet, bör, som jag nyss sagt, i fortsättningen benämnas allmän röstlängd för att tydligt skilja den från särskild röstlängd som upprättas av CFU och avser enbart utlands-svenskar. Denna ändrade nomenklatur fordrar vissa redaktionella jämkningar i rubriken före 37 § och i vissa av de paragrafer som nu handlar om röstlängd. De två första paragraferna i avsnittet, vilket bör rubriceras »Om allmän röstlängd», bör jämkas något för att åstadkomma bättre överensstämmelse med inledningen till det nya avsnittet »Om särskild röstlängd». De nuvarande 53 § och 53 a § bör få de ändrade beteckningarna 52 a § och 53 §.

53 a §.

Det nya avsnittet »Om särskild röstlängd» bör uppdelas på tio paragrafer, 53 a—53 j §§. Avsnittet föreslås disponerat så att efter portalparagrafen, 53 a §, som talar om vad särskild röstlängd är och vilka myndigheter som tar befattning med sådan röstlängd, får följa en paragraf som uttömmande anger villkoren för att bli upptagen i särskild röstlängd. I fortsättningen bör dispositionen vara i huvudsak kronologisk. De två sista paragraferna kan lämpligen handla, 53 i § om kungörelse och underrättelser samt 53 j § om formulär, blanketter och tillämpningsföreskrifter.

Avsikten är att CFU skall upprätta särskild röstlängd. Av lagtekniska skäl bör emellertid i 53 a § inte sägas annat än att särskild röstlängd upprättas av myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

53 b §.

Som nämnts i den allmänna motiveringen måste upprättandet av särskild röstlängd bygga på ett ansökningsförfarande till skillnad från den allmänna röstlängden, som kommer till stånd genom att den lokala skattemyn-

digheten ex officio i röstlängden tar med alla som finns upptagna i mantalslängden och uppnått en viss ålder. Den allmänna röstlängden upptar både röstberättigade och icke röstberättigade personer (t. ex. utlänningar). Beträffande särskild röstlängd kan det inte fylla någon funktion att ta med andra än röstberättigade i längden. Givetvis bör dock även den som uppnår rösträttsåldern det år då röstlängden upprättas tas med i den särskilda röstlängden.

I den allmänna motiveringen har utvecklats vilka villkor som bör gälla för att någon skall bli upptagen i särskild röstlängd. I denna paragraf, där dessa villkor skall införas, bör även anges till vilken tidpunkt CFU:s prövning av att villkoren är uppfyllda skall hänföra sig. Jag föreslår att tidpunkten bestäms till den 30 april då ansökningstiden utgår. Härigenom åstadkommer man att CFU kan ta itu med prövningen av ansökningarna på ett tidigt stadium och att besked om ev. avslagsbeslut kan meddelas utan onödigt dröjsmål. Det är av vikt att den som får avslag på en ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd får besked i så god tid att han har en reell möjlighet att anmärka på röstlängden och få sin sak prövad av länsstyrelsen.

I princip skall alltså omständigheter som inträffar efter ansökningstidens utgång inte kunna inverka på ett ärende. Ett undantag är dock påkallat. Om det i ett anmärkningsärende skulle framgå att någon, som blivit upptagen av CFU i särskild röstlängd, efter den 30 april förlorat sitt svenska medborgarskap eller av annan anledning upphört att vara röstberättigad, bör han strykas ur röstlängden.

53 c §.

Beträffande ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd torde inte behöva föreskrivas annat än att den skall göras skriftligen och vara CFU till handa senast den 30 april. Vid ansökan skall vara fogat intyg om innehav av giltigt svenskt pass. Det bör föreskrivas att intyget skall vara utfärdat samma år som röstlängden upprättas.

Intyg om innehav av giltigt svenskt pass bör kunna utfärdas av svensk polismyndighet och av svensk utlandsmyndighet. Paragrafen bör formuleras så att bemyndigande att utfärda intyg kan lämnas inte bara till svenska beskickningar utan även till svenska delegationer hos internationella organisationer och till svenska konsulat, såväl lönade som olönade.

53 d §.

Den som skall antecknas i särskild röstlängd bör upptagas i röstlängden för den valkrets där han senast har varit kyrkobokförd. Har den församling där han senast varit kyrkobokförd överförs från en valkrets till en annan, bör han hänföras till den valkrets, inom vilken församlingen i fråga är belägen det år då röstlängden upprättas.

Den tid under vilken den särskilda röstlängden skall vara framlagd för granskning bör helt sammanfalla med den som gäller för granskning av den allmänna röstlängden (40 § första stycket).

Att vem som helst har rätt att ta del av särskild röstlängd sedan den överlämnats till länsstyrelsen följer av tryckfrihetsförordningens bestämmelser om allmänna handlingars offentlighet. Någon uttrycklig föreskrift härom motsvarande den som finns i 39 § andra stycket i fråga om den allmänna röstlängden torde därför inte behövas.

53 e §.

Anmärkningstiden bör vara densamma som gäller för den allmänna röstlängden. Beträffande anmärkningsrätten gäller i fråga om allmän röstlängd den begränsningen att ingen kan anmärka mot att någon annan ej upptagits som röstberättigad i röstlängd. Tanken är att den som vill utöva sin rösträtt själv bör vara aktiv för att tillvarata sin rätt. Eftersom den särskilda röstlängden bygger på att den som vill bli upptagen i röstlängden själv skall ansöka om detta, torde det inte vara nödvändigt här med en motsvarande begränsning.

53 f §.

Sammanträde för prövning av anmärkningar som framställts mot allmän röstlängd skall enligt 45 § hållas den 25 juli eller, om denna dag är en lördag eller söndag, närmast följande vardag. Med tanke på att det måste finnas tidsutrymme även för en utlandssvensk som bor i en avlägsen del av världen att bevaka sin rätt om någon skulle framställa anmärkning mot att han blivit upptagen i röstlängd bör anmärkningssammanträdet, när det gäller särskild röstlängd, förläggas till en senare dag. Som framgår av den allmänna motiveringen har jag stannat för den 5 augusti som lämplig dag.

53 g §.

Anmärkningar som framställts mot allmän röstlängd prövas av valnämnden. Valnämndens beslut i sådant ärende kan överklagas hos länsstyrelsen. Mot länsstyrelsens beslut får talan föras endast i samband med besvär över valförrättning.

När det gäller särskild röstlängd skall, enligt vad jag har föreslagit i den allmänna motiveringen, valnämndens funktioner beträffande granskning och prövning av anmärkningar övertas av länsstyrelsen. Det finns inte utrymme för någon reguljär överprövning av länsstyrelsens beslut, eftersom val skall kunna hållas inom mindre än två månader efter anmärkningssammanträdet. I samband med besvär över valförrättning bör emellertid länsstyrelsens beslut, på motsvarande sätt som gäller i fråga om allmän röstlängd, kunna överklagas hos regeringsrätten.

I anslutning till besvärfrågorna vill jag fästa uppmärksamheten på att det av mig föreslagna röstlängdsförfarandet innehåller den rättssäkerhetsgarantin att ingen kan slutligt vägras rösträtt utan att han haft tillfälle att få sin sak prövad av två från varandra helt fristående myndigheter, CFU och vederbörande länsstyrelse.

Enligt gällande bestämmelser kan rättelse göras i allmän röstlängd om någon till följd av uppenbart fel ej blivit upptagen som röstberättigad i röstlängden. Risken för att någon som är röstberättigad blir helt bortglömd vid upprättandet av allmän röstlängd sammanhänger med officialförfarandet. Några motsvarande felrisker torde inte finnas inom ramen för ett ansökningsförfarande och bestämmelser om rättelse behöver därför inte införas i detta avsnitt.

53 h §.

Som nämnts i den allmänna motiveringen bör en i den särskilda röstlängden upptagen väljare ha möjlighet att rösta i vallokal på valdagen. För att nå detta resultat föreslår jag att här införs en bestämmelse om att länsstyrelsen skall utse ett valdistrikt inom valkretsen där den särskilda röstlängden skall ligga. I regel torde vara lämpligt att röstlängden är utlagd i ett valdistrikt i residensstaden.

53 i §.

De nya bestämmelserna bör innehålla vissa föreskrifter om kungörelse och underrättelser motsvarande vad som enligt 40, 41 och 43 §§ förekommer vid det vanliga röstlängdsförfarandet. Skyldigheten att underrätta en sökande som fått avslag på sin ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd bör givetvis åvila CFU. Underrättelse till en sökande att annan framställt anmärkning mot att han upptagits i röstlängd bör lämnas av vederbörande länsstyrelse.

53 j §.

Som tidigare nämnts bör både ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd och intyg om svenskt pass avfattas enligt särskilda formulär. Formulären bör fastställas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

För tillämpningen i övrigt av bestämmelserna om särskild röstlängd fordras vissa närmare föreskrifter som bör meddelas av Kungl. Maj:t. Bl. a. bör genom sådana föreskrifter meddelas anvisningar beträffande det närmare innehållet i särskild röstlängd. Bestämmelser torde också böra meddelas om skyldighet för beskickning och annan utlandsmyndighet att avgiftsfritt utfärda intyg om passinnehav samt att kostnadsfritt vidarebefordra ansökningar om upptagande i särskild röstlängd. Det bör emellertid påpekas att utlandsmyndigheterna inte genom sådana tillämpningsföreskrifter kan ålägg-

gas att stå risken för att ansökningar, som befordras genom myndigheternas försorg, hinner fram till CFU i rätt tid.

55 a §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om röstkort. I paragrafen bör tilläggas att röstkort för den som upptagits i särskild röstlängd skall upprättas av länsstyrelsen.

I övrigt bör i paragrafen göras vissa jämkningar som föranleds av att man i fortsättningen får två slag av röstlängder.

56 §.

Denna paragraf innehåller bl. a. föreskrifter om kungörelse som länsstyrelse skall utfärda inför varje val. I sådan kungörelse bör i framtiden också anges i vilket valdistrikt utlandssvenskar kan rösta genom personlig inställelse.

Bestämmelsen om röstmottagande utlandsmyndighet bör i denna paragraf liksom även i 57, 65, 70, 72, 75 och 96 §§ jämkas till redaktionell överensstämmelse med reglerna om intygsutfärdande utlandsmyndighet i 53 c §.

61—63 §§.

I förevarande paragrafer finns vissa bestämmelser om skyldighet för väljare att i samband med valförrättning uppge sitt hemvist inom valdistriktet. Motsvarande skyldighet för utlandssvensk bör avse uppgift om var han senast var kyrkobokförd här i riket.

70 §.

Den form av tjänsteplikt, s. k. vapenfri tjänst, som enligt lagen den 3 juni 1966 (nr 413) om vapenfri tjänst fullgörs av vissa personer som på grund av samvetsnöd inte vill göra värnplikt är inte att beteckna som militärtjänst i lagteknisk mening. Det är emellertid uppenbart att den som är förhindrad att rösta i sitt valdistrikt på valdagen på grund av att han fullgör vapenfri tjänst bör ha samma rätt som enligt denna paragraf tillkommer värnpliktig att rösta på postanstalt före valdagen. Detta föranleder en jämkning i paragrafen.

55, 72, 73, 75, 77, 95 och 96 §§.

I dessa paragrafer bör göras vissa smärre jämkningar som inte kräver någon närmare kommentar.

Förslag till lag om ändring i kommunala vallagen

De ändringar som jag nyss föreslagit i ValL kräver vissa följdändringar i 9, 10 a, 11, 20, 31, 35, 37, 40, 41 och 60 §§ KVL. Följdändringarna är av det slaget att de inte behöver kommenteras särskilt.

Hemställan

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1) *lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen,*

2) *lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).*

Jag hemställer att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga lagförslagen.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten